



Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Bil Llywodraeth Leol (Cymru) Drafft

Memorandwm Esboniadol Drafft
Yn ymgorffori'r Asesiad Effaith Rheoleiddiol
a'r Nodiadau Esboniadol

Tachwedd 2015

BIL LLYWODRAETH LEOL (CYMRU) DRAFFT

Memorandwm Esboniadol i'r Bil Llywodraeth Leol (Cymru) Drafft

Paratowyd y Memorandwm Esboniadol hwn gan Grŵp Addysg a Gwasanaethau Cyhoeddus Llywodraeth Cymru ac fe'i cyhoeddir fel rhan o'r ymgynghoriad ar y Bil Drafft hwn.

Leighton Andrews AC

Y Gweinidog Gwasanaethau Cyhoeddus

Cynnwys

RHAN 1 – MEMORANDWM ESBONIADOL

1. Disgrifiad
2. Y cefndir deddfwriaethol
3. Diben y ddeddfwriaeth a'r effaith y bwriedir iddi ei chael
4. Ymgynghori
5. Y pŵer i wneud is-ddeddfwriaeth

RHAN 2 – ASESIAD EFFAITH RHEOLEIDDIOL

6. Yr opsiynau, costau a manteision
7. Asesiadau effaith penodol

ATODIAD A – Nodiadau Esboniadol

Disgrifiad

1. Bwriedir i ddarpariaethau'r Bil Llywodraeth Leol (Cymru) Drafft sefydlu Siroedd newydd a'u Cyngorau drwy uno dau neu ragor o Gyngorau Sir neu Gyngorau Bwrdeistref Sirol a sefydlu fframwaith deddfwriaethol newydd, diwygiedig ar gyfer democratiaeth, atebolrwydd, perfformiad a chyllid Llywodraeth Leol. Bydd darpariaethau'r Bil drafft hefyd yn sefydlu Comisiwn Staff statudol i'r Gwasanaethau Cyhoeddus.

2. Cefndir deddfwriaethol

2. Mae gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru ("y Cynulliad") y cymhwysedd deddfwriaethol i wneud darpariaethau yn y Bil Llywodraeth Leol (Cymru) Drafft o dan Ran 4 o Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006 (Deddf 2006). Mae darpariaethau perthnasol Deddf 2006 wedi'u nodi yn adran 108 ac Atodlen 7.
3. Mae paragraffau 2, 3, 5, 6, 7, 9, 12, 14, 15, 16 a 19 o Ran 1 o Atodlen 7 i Ddeddf 2006 yn rhestru'r pynciau perthnasol sy'n rhoi cymhwysedd deddfwriaethol i'r Cynulliad wneud y darpariaethau sydd yn y Bil hwn. Caiff y paragraffau perthnasol eu hatgynhyrchu isod:

Nid yw'r testun hwn ar gael yn Gymraeg gan mai dyfyniad o ddeddfwriaeth nad yw wedi'i gwneud yn Gymraeg ydyw.

Ancient monuments and historic buildings

2 Archaeological remains. Ancient monuments. Buildings and places of historical or architectural interest. Historic wrecks.

Culture

3 Arts and crafts. Museums and galleries. Libraries. Archives and historical records. Cultural activities and projects.

Education and training

5 Education, vocational, social and physical training and the careers service. Promotion of advancement and application of knowledge.

Environment

6 Environmental protection, including pollution, nuisances and hazardous substances. Prevention, reduction, collection management, treatment and disposal of waste. Land drainage and land improvement. Countryside and open space. Nature conservation and sites of special scientific interest. Protection of natural habitats, coast and marine environment (including seabed). Biodiversity.

Fire and rescue services and fire safety

7 Fire and rescue services. Promotion of fire safety otherwise than by prohibition or regulation.

Health and health services

9 Promotion of health. Prevention, treatment, Provision of health services, including medical, dental, ophthalmic, pharmaceutical and ancillary services and facilities, Clinical governance and standards of health care, Organisation and funding of national health service.

Local Government

12 Constitution, structure and areas of local authorities. Electoral arrangements for local authorities. Powers and duties of local authorities and their members and officers. Local government finance.

“Local authorities” does not include police authorities.

Public Administration

14 Equal opportunities in relation to equal opportunity public authorities. Access to information held by open access public authorities.

Social welfare

15 Social welfare including social services. Protection and well-being of children (including adoption and fostering) and of young adults. Care of children, young adults, vulnerable persons and older persons, including care standards.

Sport and recreational activities

16 Sport and recreational activities.

Water and flood defences

19 Water supply, water resources management (including reservoirs), water quality and representation of consumers of water and sewerage services. Flood risk management and coastal protection.

4. Nid oes unrhyw un o ddarpariaethau'r Bil yn dod o dan unrhyw un o'r eithriadau a bennir yn Rhan 1 o Atodlen 7 i Ddeddf 2006, nac yn gymwys heblaw mewn perthynas â Chymru nac yn rhoi, gosod, addasu neu'n dileu (neu'n rhoi pŵer i roi, gosod, addasu neu ddileu) swyddogaethau sy'n arferadwy heblaw mewn perthynas â Chymru; nid ydynt ychwaith yn torri unrhyw gyfyngiadau yn Rhan 2 o Atodlen 7, gan ystyried unrhyw eithriad i'r cyfyngiadau hynny sydd wedi'u nodi yn Rhan 3 o'r Atodlen honno.

3. Diben y ddeddfwriaeth a'r effaith y bwriedir iddi ei chael

Cefndir: Diwygio Llywodraeth Leol

5. Mae'r Rhaglen Lywodraethu yn datgan beth yw Cynllun Gweithredu Llywodraeth Cymru ar gyfer pedwerydd tymor y Cynulliad. Roedd Pennod 2 y Rhaglen Lywodraethu yn cyflwyno ymrwymadau sy'n ceisio cefnogi gwelliant parhaus mewn gwasanaethau cyhoeddus.
6. Un o'r ymrwymadau hyn oedd sefydlu'r Comisiwn ar Lywodraethu a Darparu Gwasanaethau Cyhoeddus. Cylch gwaith y Comisiwn, a sefydlwyd ym mis Ebrill 2013, oedd cynhyrchu adroddiad annibynnol ar y ffordd y mae gwasanaethau cyhoeddus yng Nghymru yn cael eu llywodraethu a'u darparu ar hyn o bryd, sut y mae angen i hyn newid er mwyn bodloni anghenion pobl heddiw, a sut i greu sail gynaliadwy ar gyfer y dyfodol.
7. Roedd adroddiad y Comisiwn, a gyhoeddwyd ym mis Ionawr 2014¹, yn cynnwys cyfres o argymhellion ar gyfer gweithredu. Roedd yn cyflwyno dadl gref dros newid radical i wella gallu gwasanaethau cyhoeddus i ymateb i heriau cynyddol. Cyflwynwyd yr argymhellion fel pecyn sy'n ymdrin ag ystod o feysydd, gan gynnwys camau i:
 - symleiddio trefniadau darparu a lleihau cymhlethdod;
 - sicrhau maint a gallu sy'n cynnal ac yn gwella gwasanaethau;
 - cryfhau'r drefn ar gyfer llywodraethu, darparu a chraffu ar wasanaethau;
 - datblygu'r arweinyddiaeth, y diwylliant a'r gwerthoedd cywir ar gyfer gwasanaethau cyhoeddus; a
 - gwella perfformiad gwasanaethau a'r ffordd y caiff perfformiad ei reoli.
8. Daeth y Comisiwn i'r casgliad fod y sector cyhoeddus yng Nghymru yn orlawn a bod llawer o sefydliadau cyhoeddus yn rhy fach. Roedd o'r farn bod hyn yn golygu bod rhyngberthnasau yn rhy gymhleth, a bod hyn yn wir am strwythurau ffurfiol yn ogystal â phartneriaethau a threfniadau cydweithredol llai ffurfiol. Er bod rhai sefydliadau cyhoeddus bach yng Nghymru o bosibl yn perfformio'n dda (a rhai sefydliadau mawr o bosibl yn perfformio'n wael), roedd y rhai llai yn wynebu risgiau lluosog a difrifol i lywodraethu a darparu a oedd yn debygol o waethygu yn y tymor canolig. Ymhlith ei argymhellion, roedd y Comisiwn yn datgan y dylid cyfuno'r 22 o Gynghorau Sir neu Gynghorau Bwrdeistref Sirol drwy uno Cynghorau Sir neu Gynghorau Bwrdeistref Sirol sy'n bodoli eisoes i greu Cynghorau

¹<http://gov.wales/topics/improvingservices/public-service-governance-and-delivery/report/?skip=1&lang=cy>

newydd, nid drwy ail-lunio ffiniau. Cyflwynodd y Comisiwn bedwar opsiwn ar gyfer uno, sy'n creu 12, 11 neu 10 Cyngor newydd.

9. Ym mis Gorffennaf 2014, ymatebodd Llywodraeth Cymru i adroddiad y Comisiwn ar Lywodraethu a Darparu Gwasanaethau Cyhoeddus drwy gyhoeddi *Datganoli, Democratiaeth a Chyflawni: Gwellu Gwasanaethau Cyhoeddus ar gyfer Pobl Cymru*.² Roedd hwn yn derbyn argymhelliad y Comisiwn y dylid lleihau nifer y Cyngorau Sir neu Gyngorau Bwrdeistref Sirol yng Nghymru drwy broses uno.
10. Hefyd ym mis Gorffennaf 2014, cyhoeddodd Gweinidogion Cymru y Papur Gwyn *Datganoli, Democratiaeth a Chyflawni - Diwygio Llywodraeth Leol*.³ Roedd y Papur Gwyn yn datgan bwriad Gweinidogion Cymru i gyflwyno deddfwriaeth gerbron Cynulliad Cenedlaethol Cymru, i ddiwygio Llywodraeth Leol.
11. Roedd y Papur Gwyn yn dangos bod Llywodraeth Cymru yn ffafrio Opsiwn 1 o blith argymhellion y Comisiwn ar gyfer uno Cyngorau, h.y. lleihau nifer y Cyngorau Sir neu Gyngorau Bwrdeistref Sirol o 22 i 12.
12. Yn y Papur Gwyn, roedd Gweinidogion Cymru yn nodi dadl y Comisiwn ar yr egwyddorion ar gyfer uno: y dylai ffiniau Cyngorau Sir neu Gyngorau Bwrdeistref Sirol a gaiff eu huno gefnogi'r gwaith o ddarparu gwasanaethau mewn modd integredig, a hynny drwy sicrhau bod ffiniau'n cyd-fynd â ffiniau Byrddau Iechyd Lleol a Heddluoedd, ac y dylai'r diwygiadau fod yn seiliedig ar uno - er mwyn osgoi'r ansefydlogrwydd a fyddai'n cael ei achosi wrth hollti Cyngorau Sir neu Gyngorau Bwrdeistref Sirol sy'n bodoli eisoes. Yn unol â'r egwyddorion hyn, datganodd Gweinidogion Cymru eu bwriad y dylai unrhyw Ardal Llywodraeth Leol newydd fod yn seiliedig ar uno dau neu ragor o Ardaloedd Llywodraeth leol cyfan.
13. Fodd bynnag, roedd y Papur Gwyn yn cydnabod bod rhai Cyngorau Sir neu Gyngorau Bwrdeistref Sirol wedi awgrymu y byddai'n well ganddynt drefniadau uno gwahanol. Mynegodd Gweinidogion Cymru eu bod yn barod i ystyried dewisiadau eraill posibl, ond y byddai angen tystiolaeth i gefnogi unrhyw gynnig gwahanol ac y byddai angen i bob Cyngor Sir neu Gyngor Bwrdeistref Sirol cyfredol y mae'n effeithio'n uniongyrchol ac yn anuniongyrchol arno gefnogi'r cynnig.
14. Yn ogystal ag amlinellu'r opsiwn yr oedd Gweinidogion Cymru yn ei ffafrio ar gyfer uno, roedd y Papur Gwyn yn rhoi manylion y cynllun ar gyfer cyflwyno rhaglen uno lawn.
15. Roedd y Papur Gwyn yn cydnabod bod lleihau nifer y Cyngorau drwy broses uno yn osgoi llawer o'r cymhlethdodau a'r heriau a fyddai'n

² <http://gov.wales/topics/improvingservices/devolution-democracy-delivery/?skip=1&lang=cy>

³ <http://gov.wales/consultations/localgovernment/white-paper-reforming-local-government/?skip=1&lang=cy>

gysylltiedig ag ail-lunio ffiniau, ond ei bod serch hynny yn dasg sylweddol. Roedd Gweinidogion Cymru o'r farn nad oedd digon o amser i ddatblygu, cynllunio a deddfu ar gyfer rhaglen uno lawn cyn etholiadau nesaf y Cynulliad Cenedlaethol ym mis Mai 2016. Felly, roedd y Papur Gwyn yn rhoi manylion bwriad Llywodraeth Cymru i gyhoeddi Bil Drafft (y Bil Drafft hwn) ar gyfer ymgynghoriad yn ystod hydref 2015. Byddai'r Bil Drafft yn amlinellu'r bwriadau o ran uno Cynghorau Sir neu Gynghorau Bwrdeistref Sirol a diwygio Llywodraeth Leol yn ehangach.

16. Roedd y Papur Gwyn hefyd yn amlinellu ymrwymiad Llywodraeth Cymru i gefnogi a hwyluso'r Cynghorau Sir neu Gynghorau Bwrdeistref Sirol a oedd yn dymuno cychwyn proses uno wirfoddol yn gynnar, a hynny drwy wneud darpariaeth ddeddfwriaethol benodol, sef Bil Llywodraeth Leol (Cymru) cyntaf.
17. Cyhoeddwyd y *Gwahoddiad i Brif Awdurdodau Lleol yng Nghymru Gyflwyno Cynigion ar gyfer Uno Gwirfoddol*⁴ ym mis Medi 2014. Roedd yn ailadrodd y ffaith mai'r opsiwn a ffafriwyd oedd Opsiwn 1 o blith argymhellion y Comisiwn ar gyfer uno Cynghorau Sir neu Gynghorau Bwrdeistref Sirol. Ond, roedd yn datgan y byddai Gweinidogion yn fodlon ystyried cynigion gwahanol gan Gynghorau i greu Cyngor newydd drwy geisio dod at ei gilydd mewn grwpiau mwy nag y sonnir amdanynt yn 'Opsiwn 1'.
18. Estynnwyd gwahoddiad i Gynghorau a oedd yn dymuno uno'n wirfoddol gyflwyno datganiadau manwl o ddiddordeb erbyn mis Tachwedd 2014 ac achosion dros uno, wedi'u datblygu'n llawn, erbyn mis Mehefin 2015. Cafwyd tri datganiad o ddiddordeb ac fe'u hystyriwyd yn erbyn meini prawf penodol. Ar 25 Ionawr 2015, cadarnhaodd y Gweinidog Gwasanaethau Cyhoeddus y penderfyniad i beidio â chanlyn unrhyw un o'r datganiadau o ddiddordeb. Hyd yma, ni chyflwynwyd rhagor o ddatganiadau o ddiddordeb neu achosion dros uno. Y dyddiad cau ar gyfer ceisiadau o dan y Bil cyntaf yw 30 Tachwedd 2015.
19. Cyflwynwyd y Bil Llywodraeth Leol (Cymru) cyntaf gerbron y Cynulliad ar 26 Ionawr 2015, ac fe basiodd y Cynulliad y Bil ar 20 Hydref. Bydd y ddeddfwriaeth yn ei gwneud hi'n bosibl i baratoadau gael eu gwneud ar gyfer y rhaglen uno a diwygio Llywodraeth Leol. Mae'r ddeddfwriaeth yn gosod mesurau diogelu i annog yn erbyn ac atal unrhyw weithredoedd gan Gynghorau Sir neu Gynghorau Bwrdeistref Sirol cyfredol a allai achosi niwed i enw da neu sefyllfa ariannol unrhyw gyngor sir sy'n cael ei greu drwy uno yn y dyfodol. Mae hefyd yn diwygio'r darpariaethau ym Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011 a Deddf Llywodraeth Leol (Democratiaeth) (Cymru) 2013 i sicrhau bod y mesurau hynny'n gweithredu'n effeithiol.
20. Roedd ail Bapur Gwyn a gyhoeddwyd ym mis Hydref 2014 yn cyflwyno cynigion ar gyfer Comisiwn Staff i'r Gwasanaethau Cyhoeddus i ddatblygu

⁴<http://gov.wales/topics/localgovernment/publications/local-authorities-proposals-for-voluntary-mergeres/?skip=1&lang=cy>

a rhannu arferion da o ran trefniadau gweithlu ar draws y gwasanaethau cyhoeddus.⁵ Sefydlwyd y Comisiwn Staff ar sail anstatudol ym mis Medi 2015.

21. Cyhoeddwyd y trydydd Papur Gwyn, sef *Diwygio Llywodraeth Leol: Grym i Bobl Leol*⁶ ym mis Chwefror 2015. Roedd yn canolbwyntio ar ail-ddylunio Cynghorau yn fewnol i ategu a chefnogi'r diwygio strwythurol a ddisgrifiwyd yn y Papur Gwyn cyntaf, sef *Diwygio Llywodraeth Leol*. Mae hyn yn cynnwys ystod o ddiwygiadau sylfaenol i sicrhau perfformiad cryf, democratiaeth gadarn, llywodraethu da a phrosesau darparu da i gymunedau.
22. Ar 17 Mehefin 2015, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru pa opsiwn yr oedd yn ei ffafrio o ran patrwm Llywodraeth Leol yng Nghymru yn y dyfodol.⁷ Cyhoeddwyd dau fap a oedd yn dangos yr opsiwn a ffeirid o ran y strwythur yn y De, y Canolbarth a'r Gorllewin yn y dyfodol, gyda dau opsiwn (dwy neu dair Ardal Llywodraeth Leol) yn y Gogledd.
23. Y cynigion hyn sy'n sail i'r ail Fil hwn, Bil Llywodraeth Leol (Cymru). Mae'r ymgynghoriad hwn yn rhoi'r cyfle i'r cyhoedd, y Cynghorau Sir neu Gynghorau Bwrdeistref Sirol cyfredol ac eraill gyflwyno sylwadau ar y cynigion. Bydd hyn yn rhoi'r cyfle i'r Llywodraeth a ddaw i rym yng Nghymru ar ôl mis Mai 2016 benderfynu'n gynnar sut y mae'n dymuno symud ymlaen, gyda'r fantais o gael cynnig deddfwriaethol wedi'i datblygu, a dealltwriaeth lawn o farn rhanddeiliaid yn gymorth iddi.

Diben y darpariaethau

24. Diben y Bil Drafft yw sefydlu Siroedd newydd drwy uno Siroedd a Bwrdeistrefi Sirol sy'n bodoli eisoes. Bydd hynny'n sefydlu fframwaith deddfwriaethol newydd a diwygiedig ar gyfer democratiaeth, atebolrwydd, perfformiad a chyllid Llywodraeth Leol ac yn sefydlu Comisiwn Staff statudol i'r Gwasanaethau Cyhoeddus. Mae'r adrannau a ganlyn yn amlinellu'r newidiadau a wneir gan y Bil Drafft hwn. Yn yr adrannau hyn, mae unrhyw gyfeiriad at "y Papur Gwyn", yn gyfeiriad at y Papur Gwyn *Diwygio Llywodraeth Leol: Grym i Bobl Leol*, oni bai y nodir yn wahanol.

Yr effaith y bwriedir i'r darpariaethau ei chael

Rhan 1: Ardaloedd Llywodraeth Leol a Chynghorau Sir

(Cyfeiriadau allweddol yn y Bil Drafft: Rhan 1, Penodau 1 i 4 ac Atodlenni 1 i 5)

Ardaloedd Llywodraeth Leol (Pennod 1)

25. Mae Llywodraeth Cymru wedi datgan pa opsiwn y mae'n ei ffafrio ar gyfer patrwm Llywodraeth Leol yng Nghymru yn y dyfodol. Mae Gweinidogion Cymru wedi datgan yn gyhoeddus mai eu hegwyddor arweiniol yw y bydd

⁵<http://gov.wales/consultations/improving/public-services-staff-commission-consultation/?skip=1&lang=cy>

⁶<http://gov.wales/consultations/localgovernment/power-to-local-people/?skip=1&lang=cy>

⁷<http://gov.wales/about/cabinet/cabinetstatements/2015/lgfuture/?skip=1&lang=cy>

unrhyw Ardal Llywodraeth Leol yn seiliedig ar uno dwy neu ragor o Ardaloedd Llywodraeth Leol cyfan sy'n bodoli eisoes.⁸

26. Mae Adran 1 yn sefydlu'r Siroedd newydd yng Nghymru o 1 Ebrill 2020 ymlaen. Roedd y Papur Gwyn yn cynnig y dylid galw'r Ardaloedd Llywodraeth Leol newydd yn 'Siroedd' ac na ddylid defnyddio'r term 'Bwrdeistref Sirol' mwyach. Roedd chwe deg y cant o'r rhai a ymatebodd ar-lein i'r ymgynghoriad yn cytuno. Mae'r Bil yn darparu y bydd y Prif Ardaloedd Llywodraeth Leol yng Nghymru yn cael eu galw'n Siroedd o 1 Ebrill 2020 ymlaen.
27. Mae Atodlen 1 yn cyflwyno dau gynnig gwahanol ar gyfer y nifer o Siroedd. Mae un cynnig yn ystyried wyth o Siroedd; mae'r cynnig arall yn ystyried naw o Siroedd (gan gynnwys Powys yn y ddau achos). Disgrifir y rhain drwy gyfeirio at y Siroedd a'r Bwrdeistrefi Sirol cyfredol a fyddai'n eu ffurfio. Cynigir y dylai sir Powys a'i Chyngor barhau o fewn ei ffin gyfredol. Mae'r adran hon hefyd yn darparu y daw bodolaeth y Siroedd a'r Bwrdeistrefi Sirol cyfredol a'u Cynghorau (ac eithrio sir Powys a'i Chyngor) i ben ar 1 Ebrill 2020. Mae'r Ardaloedd Llywodraeth Leol ar gyfer cymunedau'n aros fel y maent.
28. Mae cyfansoddiad y Siroedd newydd arfaethedig yn destun ymgynghoriad.

Cynghorau Sir (Pennod 2)

29. Mae adran 2 yn darparu y bydd y Cynghorau ar gyfer y Siroedd newydd yn dwyn enw'r Sir newydd ynghyd â'r geiriau 'Cyngor Sir' neu 'Cyngor' (yn ôl disgresiwn y Cynghorau).
30. Ac eithrio Powys, cyfeirir at y Siroedd newydd arfaethedig fel Sir 1 ac ati yn y Tablau a gyflwynir yn Atodlen 1 i'r Bil Drafft. Y bwriad yw y bydd Awdurdodau Cysgodol, sydd i'w hethol yn 2019, yn pennu enw eu Sir newydd (yn Gymraeg ac yn Saesneg). Bydd y pŵer gwneud rheoliadau ym mharagraff 2(1) o Atodlen 1 yn galluogi Gweinidogion Cymru i roi grym cyfreithiol i'r enwau a bennir gan yr Awdurdodau Cysgodol.
31. Mae adrannau 3-12 yn ailddatgan, gyda rhai addasiadau, adrannau 22 i 26 ac adran 74 o Ddeddf Llywodraeth Leol 1972 ("Deddf 1972"). Mae'r rhain yn gwneud darpariaethau ar gyfer:
- ethol cadeirydd, is-gadeirydd, aelod llywyddol a dirprwy aelod llywyddol Cyngor Sir;
 - etholiad "cyffredin" Cynghorwyr a'u cyfnod swydd (mae "etholiad cyffredin" yn derm a ddefnyddir mewn deddfwriaeth am ethol holl aelodau'r Cyngor ar adegau rheolaidd); a
 - galluogi Cyngor Sir i newid enw'r Sir y mae'n Gyngor iddi.
32. Mae'r addasiadau'n cynnwys:

⁸Cyfeirir at y rhain fel "principal areas" yn Neddf Llywodraeth Leol 1972

- Mae gan gadeirydd Cyngor Bwrdeistref Sirol yr hawl i'r teitl "maer"; nid yw'r teitl hwn ar gael i gadeirydd Cyngor Sir ar hyn o bryd. Mae adran 6 yn darparu y caiff cyngor sir benderfynu bod y cadeirydd i gael y teitl "maer".
- Mae adran 8 yn darparu y bydd swyddogaethau dirprwy aelod llywyddol, yn ddarostyngedig i reolau sefydlog y Cyngor, yn gyson â swyddogaethau is-gadeirydd;
- Mae adran 9 yn darparu bod rhaid i gadeirydd y cyngor gael y teitl "maer" neu "cadeirydd dinesig" - yn unol â phenderfyniad y Cyngor, os yw Cyngor wedi penderfynu cael aelod llywyddol a dirprwy aelod llywyddol;
- Cynhelir yr etholiadau cyntaf ar gyfer y Cynghorau newydd a sefydlir gan y Bil Drafft ym mis Mai 2019 (gweler adran 14). Mae adran 10 yn darparu mai pum mlynedd fydd cylch etholiadau a chyfnod swydd Cynghorwyr o ddyddiad etholiadau cyffredin Cynghorwyr y Cynghorau newydd ym mis Mai 2023. Mae hyn er mwyn osgoi gwrthdaro ag etholiadau'r Cynulliad ac etholiadau Senedd y DU, sydd ill dau wedi symud i dymhorau pum mlynedd.

33. Mae'r ddarpariaeth yn adran 12 yn galluogi Cyngor Sir, ar unrhyw ddyddiad yn y dyfodol, i newid enw'r Sir drwy gynnig sy'n cael ei basio gan o leiaf dwy ran o dair o'r aelodau sy'n pleidleisio. Ni fydd y swyddogaeth hon yn cael ei throsglwyddo i'r Awdurdodau Cysgodol o ganlyniad i reoliadau a wneir gan Weinidogion Cymru o dan y Bil ac, felly, ni fydd yn berthnasol wrth enwi'r Siroedd newydd am y tro cyntaf.

Sefydlu'r Cynghorau ar gyfer y Siroedd newydd (Pennod 3)

34. Mae'r Bil Drafft yn gwneud darpariaethau ar gyfer trefniadau pontio sy'n gysylltiedig â sefydlu'r Cynghorau Sir newydd (heb gynnwys Powys). Mae adran 14 yn darparu y bydd etholiadau cyffredin cyntaf Cynghorwyr ar gyfer y Cynghorau newydd yn cael eu cynnal ar 2 Mai 2019. Mae Atodlen 2 yn gwneud darpariaethau sy'n gysylltiedig ag etholiadau cyffredin cyntaf a chyfarfodydd cyntaf y Cynghorau newydd. Mae'r darpariaethau hyn yn angenrheidiol er mwyn sicrhau bod etholiadau cyntaf a chyfarfodydd cyntaf y Cynghorau hyn yn gweithredu'n effeithiol i gyflawni'r newid o'r strwythur Llywodraeth Leol cyfredol i'r un newydd.

35. Mae Adran 15 yn darparu y bydd y Cynghorau Sir newydd a etholir yn yr etholiadau cyntaf yn Awdurdodau Cysgodol o fis Mai 2019 tan 1 Ebrill 2020. Ar 1 Ebrill 2020, bydd y Cynghorau Sir newydd yn gyfrifol am yr ystod lawn o swyddogaethau Llywodraeth Leol.

36. Bydd darpariaethau ar gyfer swyddogaethau'r Awdurdodau Cysgodol, a'u cyllido, yn ystod y cyfnod cysgodol yn cael eu gwneud o dan reoliadau a wneir gan Weinidogion Cymru. Bydd y swyddogaethau a fydd yn cael eu trosglwyddo yn eu galluogi i baratoi a chynllunio ar gyfer cymryd drosodd yr ystod lawn o swyddogaethau Llywodraeth Leol. Bydd yr Awdurdodau Cysgodol yn bodoli ac yn gweithio ochr yn ochr â'r Cynghorau y byddant yn eu disodli. Bydd y rheoliadau hyn yn cynnwys, er enghraifft, rôl hanfodol

pob Awdurdod Cysgodol mewn perthynas â chyllideb uniongyrchol a chynlluniau ariannol tymor canolig y Cyngor newydd, a sut y caiff y cynlluniau hynny eu cyllido. Bydd gan Weinidogion Cymru bwerau i roi canllawiau i'r Awdurdodau Cysgodol. Bydd y canllawiau hynny'n cynnwys materion megis disgwyliadau Gweinidogion Cymru o ran cynllunio ariannol. Byddwn yn disgwyl i'r gwaith paratoi pwysig hwn adeiladu ar y gwaith cynllunio a'r paratodau a gychwynnwyd gan Bwyllgorau Pontio. Bydd y Cyngorau Sir a'r Cyngorau Bwrdeistref Sirol sy'n bodoli eisoes yn parhau i fod yn gyfrifol am weithredu a darparu gwasanaethau o ddydd i ddydd yn eu hardaloedd tan 1 Ebrill 2020. Ceir rhagor o ddarpariaethau sy'n ymwneud â Phwyllgorau Pontio ac Awdurdodau Cysgodol yn y Bil Llywodraeth Leol (Cymru) cyntaf (adrannau 11 i 15, 25 i 30 a 38).

37. Mae Atodlen 3, a gyflwynir gan adran 16, yn cynnwys darpariaethau sy'n angenrheidiol i sicrhau bod swyddogaethau cyllid yn cael eu cyflawni gan y Cyngorau Sir newydd o 1 Ebrill 2020 ymlaen. Yn gyntaf, y Cyngorau newydd fydd yr "awdurdod bilio" at ddibenion codi refeniw trethi lleol gan eiddo domestig ac annomestig am y flwyddyn ariannol sy'n dechrau ar 1 Ebrill 2020. Bydd hyn yn galluogi Awdurdodau Cysgodol i ddechrau ar y gwaith paratoi angenrheidiol cyn y flwyddyn ariannol sy'n dechrau ar 1 Ebrill 2020. Mae hyn yn cynnwys galluogi Awdurdodau Cysgodol i osod y gofynion o ran y gyllideb a'r dreth gyngor yn barod ar gyfer y flwyddyn ariannol gyntaf (2020-21). O dan y gyfraith, bydd angen i hyn ddigwydd cyn 11 Mawrth 2020 i alluogi Awdurdodau Cysgodol i gyflwyno biliau i drethdalwyr domestig ac annomestig cyn dechrau'r flwyddyn ariannol.
38. I sicrhau newid esmwyth o ran gweithgareddau bilio ar gyfer yr ardaloedd newydd, mae'r Bil Drafft yn cynnig mai cyfuniad o restrau prisio cyfredol fydd y rhestrau prisio at ddibenion treth gyngor ac ardrethu annomestig y Cyngorau Sir newydd. Mae hyn yn unol â'r dull a ddilynwyd pan fu newidiadau i strwythur Llywodraeth Leol yn y gorffennol.
39. Gwneir rhagor o ddarpariaethau sy'n ymwneud â sefydlu cronfeydd cyngorau, cadw cyfrifon cyffredinol ac arbennig, a thaliadau i awdurdodau praeseptio.
40. Mae adran 17 yn cynnwys y darpariaethau angenrheidiol ar gyfer trosglwyddo swyddogaethau o'r Cyngorau Sir a'r Cyngorau Bwrdeistref Sirol a ddiddymir i'r Cyngorau Sir newydd.
41. Mae Atodlen 4, a gyflwynir gan adran 18, yn gwneud darpariaeth ar gyfer trosglwyddo staff, eiddo, rhwymedigaethau a gofynion trosiannol eraill. O ran trosglwyddo staff, bydd Rheoliadau Trosglwyddo Ymgymeriadau (Diogelu Cyflogaeth) 2006 yn berthnasol i staff sy'n cael eu trosglwyddo o dan y Bil. Fodd bynnag, mae hyn yn ddarostyngedig i ddau eithriad sy'n ymwneud â rhwymedigaeth droseddol a phensiynau. Mae'r cyntaf er mwyn sicrhau bod unrhyw rwymedigaeth droseddol o ran contract cyflogaeth yn cael ei throsglwyddo i'r Cyngorau Sir newydd. Mae'r ail er mwyn sicrhau bod unrhyw rwymedigaethau neu hawliau cronedig o dan gynllun pensiwn

galwedigaethol yn cael eu trosglwyddo, fel nad yw staff sy'n trosglwyddo o dan anfantais.

Darpariaeth Amrywiol (Pennod 4)

42. Mae adran 19 yn rhoi'r pŵer i Weinidogion Cymru wneud darpariaeth ganlyniadol, atodol, gysylltiedig neu drosiannol, neu ddarpariaeth arbed, drwy reoliadau. Gall hyn gynnwys rheoliadau sy'n ymwneud â throsglwyddo staff, eiddo, hawliau a rhwymedigaethau lle na fyddai darpariaethau arferol y Bil yn briodol. Mae'r rheoliadau o dan yr adran hon yn cynnwys cynnal breintiau a hawliau hanesyddol, megis rhai sy'n gysylltiedig â statws dinas a bwrdeistref.
43. Mae adran 21 yn cynnwys diwygiadau canlyniadol i Ddeddf Llywodraeth Leol 1972. Bydd diwygiadau canlyniadol eraill i ddeddfwriaeth sy'n deillio o'r Bil. Bydd y rhain yn cael eu cynnwys yn y Bil pan gaiff ei gyflwyno.
44. Mae adran 21 hefyd yn cyflwyno Atodlen 5, sy'n gwneud rhagor o ddiwygiadau i Ddeddf 1972 a darpariaeth drosiannol yn ymwneud ag etholiadau o ganlyniad i ddiwygio Llywodraeth Leol. Mae symud at strwythur Llywodraeth Leol newydd, gan gynnwys cyfnod pontio pan fydd Awdurdod Cysgodol yn bodoli, yn cael effaith ar gyfnod swydd Cynghorwyr. Mae Atodlen 5 yn gwneud y darpariaethau angenrheidiol o ran etholiadau o ganlyniad i ddiwygio Llywodraeth Leol. Mae'n darparu mai tair blynedd fydd cyfnod swydd olaf Cynghorwyr y Cynghorau a ddiddymir. Cynhelir etholiadau olaf y Cynghorau a ddiddymir ym mis Mai 2017 a daw cyfnod swydd y Cynghorwyr i ben ar 1 Ebrill 2020.
45. Pedair blynedd fydd cyfnod swydd Cynghorwyr y Cynghorau Sir newydd a fydd yn cael eu hethol ym mis Mai 2019, a daw'r cyfnod swydd i ben ym mis Mai 2023.
46. Mae'r cyfnod diwygio yn cael effaith ar Gyngor Sir Powys hefyd, er nad yw'r darpariaethau uno yn y Rhan hon o'r Bil Drafft yn effeithio ar Bowys. Oherwydd bod angen sicrhau bod etholiadau ym Mhowys yn cydymffurfio ag etholiadau gweddill Cymru, gwneir darpariaeth er mwyn i etholiadau ym Mhowys gael eu cynnal ym mis Mai 2020 a mis Mai 2023. Mae hyn yn golygu y bydd Cynghorwyr ym Mhowys yn gwasanaethu am ddau gyfnod o dair blynedd o'r etholiadau yn 2017 a 2020.
47. Cynhelir etholiadau ym mhob un o'r Siroedd newydd yn 2023. Wedi hynny, bydd etholiadau ym mhob Sir yn cael eu cynnal bob pum mlynedd yn unol ag adran 10.

Rhan 2: Pŵer Cymhwysedd Cyffredinol

(Cyfeiriadau allweddol yn y Bil Drafft: Rhan 2, Penodau 1 a 2)

Y Pŵer Cyffredinol (Pennod 1)

48. Cafwyd cefnogaeth gref gan ymatebwyr i'r ymgynghoriad ar y Papur Gwyn i ganiatáu pŵer cymhwysedd cyffredinol (cyfeirir at hyn fel 'pŵer

cyffredinol') i Gynghorau Sir a Chynghorau Bwrdeistref Sirol. Felly, mae adrannau 23 i 26 yn rhoi pŵer cyffredinol i Gynghorau Sir a 'Cynghorau Cymuned â chymhwysedd' ("Awdurdod Lleol cymwys"). Mae'r cyfyngiadau ar ddefnyddio'r pŵer cyffredinol yn cydymffurfio â chyfyngiadau tebyg a osodwyd ar gynghorau yn Lloegr o ran y defnydd a wnânt o bŵer cyffredinol. Mae adran 27 yn rhoi pŵer i Weinidogion Cymru amrywio'r ffordd y caiff y pŵer cyffredinol ei gymhwyso a'i arfer, drwy reoliadau. Mae'r adran hefyd yn galluogi Gweinidogion Cymru, drwy reoliadau, i ddiddymu neu ddiwygio deddfwriaeth sy'n bodoli eisoes sy'n rhwystro Awdurdodau Lleol cymwys rhag defnyddio'r pŵer cyffredinol.

49. Bydd y pŵer cyffredinol yn caniatáu i Awdurdodau Lleol cymwys weithredu er budd pennaf eu cymunedau, i wneud arbedion effeithlonrwydd a sicrhau canlyniadau sy'n rhoi gwerth am arian. Byddant hefyd yn gallu codi arian drwy godi ffi am wasanaethau dewisol a masnachu yn unol â phwerau sy'n bodoli eisoes. Hefyd, bydd y pŵer cyffredinol yn caniatáu i Awdurdodau Lleol cymwys gymryd rhan mewn gweithgareddau y gellid ystyried eu bod y tu allan i gylch gwaith pŵer lles yn Neddf Llywodraeth Leol 2000 (a fydd yn cael ei ddiddymu gan ddarpariaethau yn adran 28). Er enghraifft, byddai'n eu galluogi i ddarparu indemniadau a gwarantau penodol. Ystyrir y bydd y pŵer cyffredinol yn caniatáu i awdurdodau lleol cymwys fod yn fwy arloesol, a symud oddi wrth sefyllfa lle mae'n rhaid iddynt ddefnyddio pŵer penodol er mwyn ymgymryd â gweithgaredd penodol, at sefyllfa lle cymerir yn ganiataol eu bod yn cael gwneud rhywbeth oni bai fod cyfyngiad statudol yn ei atal.

Cynghorau Cymuned â Chymhwysedd (Pennod 2)

50. Bwriad y darpariaethau yw gwella proffesiynoldeb a chymhwysedd y sector Cynghorau Cymuned, fel bod ganddo'r gallu i wneud cyfraniad mwy i lesiant lleol a chyd-nerthu cymunedol. Bydd Cynghorau Cymuned sy'n cyflawni hyn yn gallu defnyddio'r pŵer cymhwysedd cyffredinol. Dyma'r pŵer ychwanegol mwyaf arwyddocaol a ganiatawyd i Gynghorau Cymuned ers creu'r plwyfi sifil yn y 1890au, a bydd y eu galluogi i fod yn uchelgeisiol ac arloesol.
51. Mae'r darpariaethau yn adrannau 31 i 33 yn sefydlu gofynion y mae'n rhaid i Gynghorau Cymuned eu bodloni, a phasio cynnig eu bod yn eu bodloni, er mwyn cael eu hystyried i fod yn 'gymwys' ac â'r gallu i arfer y pŵer cymhwysedd cyffredinol. Dyma'r amodau:
- *Democratiaeth*: bod o leiaf ddwy ran o dair o'r Cynghorwyr ar Gyngor Cymuned wedi cael eu hethol (naill ai mewn etholiad cyffredin neu mewn isetholiad);
 - *Gallu*: bod rhaid i'r Cyngor Cymuned gyflogi clerc sydd â chymhwyster proffesiynol perthnasol;
 - *Llywodraethu*: bod y Cyngor wedi cael barn archwilydd ddiamod ar ei gyfrifon am ddwy flynedd ariannol yn olynol. Dylai'r farn ddiweddaraf fod wedi ei chyflwyno o fewn y 12 mis diwethaf.

52. Bydd cael ei ystyried yn 'gymwys' yn rhoi rhywfaint o hyder i'r sefydliadau sy'n delio â'r Cyngor Cymuned fod y Cyngor dan sylw wedi bodloni amodau penodol ac, felly, bod ganddo'r wybodaeth, y gallu a'r dibynadwyedd i 'gynnal busnes'. Bydd mantais o ran enw da hefyd, lle bydd cymunedau'n gallu gweld bod eu Cyngor yn bodloni safonau penodol o ran y ffordd y mae'n cyflawni ei swyddogaethau.
53. Bydd yn ofynnol i Gynghorau Cymuned asesu a phenderfynu a oes ganddynt y 'cymhwysedd' ym mhob cyfarfod blynyddol a gynhelir yn ystod blwyddyn etholiad cyffredin. Byddant yn parhau i fod 'â chymhwysedd' tan y cyfarfod cyffredinol blynyddol nesaf yn dilyn etholiad cyffredin. Bydd hynny'n wir pa un a ydynt yn parhau i fodloni'r gofynion cymhwysedd ai peidio, oni bai eu bod yn pasio cynnig i'r gwrthwyneb. Caiff Cyngor Cymuned sy'n peidio â bod yn Gyngor Cymuned â chymhwysedd barhau i arfer y pŵer cymhwysedd cyffredinol ar gyfer gweithgareddau a gychwynnodd gan ddefnyddio'r pŵer cymhwysedd cyffredinol.
54. Ein bwriad yw cychwyn y darpariaethau o ran pŵer cymhwysedd cyffredinol a Chynghorau Cymuned â chymhwysedd cyn gynted â phosibl ar ôl cael Cydsyniad Brenhinol.

Rhan 3: Hybu Mynediad i Lywodraeth Leol

(Cyfeiriadau allweddol yn y Bil Drafft: Rhan 3, Penodau 1 i 6)

Cyfranogiad y Cyhoedd mewn Llywodraeth Leol (Pennod 2)

55. Bwriad y polisi yw annog y cyhoedd i gymryd rhan mewn democratiaeth leol. Roedd y rhai a ymatebodd i ymgynghoriad y Papur Gwyn yn cytuno y dylai Awdurdodau Lleol ymgysylltu'n fwy effeithiol â phreswylwyr. Mae'r darpariaethau yn y bennod hon yn nodi y bydd yn ofynnol i Gynghorau Sir newydd hyrwyddo cyfranogiad gan y cyhoedd yn eu gweithdrefnau penderfynu a chraffu. Bydd gofyn i Awdurdodau baratoi 'strategaeth cyfranogiad y cyhoedd', ymgynghori arni a'i hadolygu.
56. Roedd y Papur Gwyn yn gofyn am farn ynghylch ymgysylltu ynglŷn â blaenoriaethau gwariant. Roedd rhai o'r ymatebion gan Awdurdodau Lleol yn cydnabod manteision ymgysylltu effeithiol ac awydd i rannu arferion da. Roedd hynny'n cyferbynnu â safbwyntiau eraill gan Awdurdodau Lleol nad yw'r math hwn o ymgysylltu yn effeithiol bob amser ac nad oes angen ffurfioli'r broses. Roedd mwyafrif llethol yr ymatebion gan unigolion a sefydliadau eraill (gan gynnwys llawer o Gynghorau Tref a Chynghorau Cymuned) o blaid ymgynghoriad manwl a chynhwysfawr ar wariant Llywodraeth Leol. Roedd y sylwadau'n awgrymu diffyg ymddiriedaeth rhwng cymunedau a Chynghorau a bod pobl yn ystyried bod ymgynghori'n digwydd er mwyn cadarnhau penderfyniadau sydd wedi'u gwneud eisoes.
57. Mae Llywodraeth Cymru yn credu bod ymgysylltu eang ynglŷn â'r ffordd y mae Cynghorau'n defnyddio arian cyhoeddus yn hanfodol os ydynt am fod yn dryloyw, os ydynt am i bobl ymddiried ynddynt ac os ydynt am ymateb i newidiadau o ran anghenion eu cymunedau. Bydd hyn o'r pwys mwyaf

wrth i'r cyni cyllidol barhau a gorfodi Cyngorau Sir i wneud penderfyniadau anodd ynghylch darparu gwasanaethau.

58. Mae adran 40 yn rhoi dyletswydd ar Gyngorau Sir i gynnal gweithgareddau ymgynghori ac ymgysylltu cyn pennu eu cyllideb yn ffurfiol. Mae'r darpariaethau hyn yn gweithio gyda'r darpariaethau eraill sy'n ymwneud â chyfranogiad y cyhoedd, ond gwneir darpariaeth benodol ar gyfer prosesau pennu cyllidebau oherwydd eu bod yn cael effaith uniongyrchol ar ystod llawer mwy eang o randdeiliaid, yn ogystal â'r boblogaeth gyfan o drigolion lleol.

59. Bydd Cyngorau Sir yn ddarostyngedig i ganllawiau gan Weinidogion Cymru ar y ffordd y maent yn hwyluso cyfranogiad.

Pwyllgorau Ardaloedd Cymunedol (Pennod 3)

60. Mae'r darpariaethau yn adrannau 43 i 58 yn ei gwneud hi'n ofynnol i Gyngorau Sir ddilyn dull cynhwysol, ar sail ardal, ar gyfer llywodraethu cymunedol. Maent i wneud hynny drwy sefydlu pwyllgor ardal gymunedol ym mhob ardal gymunedol, fel y'i diffinnir yn Neddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015. Bydd aelodau pwyllgorau ardaloedd cymunedol yn cynnwys pob Cyngorydd Sir yn yr ardal gymunedol, a chynrychiolwyr Cyngorau Cymuned, cyrff cyhoeddus eraill a chyrff gwirfoddol. Y bwriad gyda phwyllgorau ardaloedd cymunedol yw sicrhau bod Cyngorwyr a chynrychiolwyr cymunedol yn cael dylanwad uniongyrchol ar wariant lleol drwy wneud datganiad blynyddol ynghylch blaenoriaethau ac amcanion lleol. Mae'r darpariaethau yn caniatáu i gyngor sir ddirprwyo swyddogaethau i bwyllgorau ardaloedd cymunedol.

61. Bydd pwyllgorau ardaloedd cymunedol yn cael eu ffurfio mewn modd cynhwysol, ond mae'n hanfodol eu bod yn parhau i fod yn bwyllgorau Cyngor Sir o fewn y maes llywodraethu democrataidd. Bydd hyn yn galluogi Cyngorwyr i gymryd rôl arweinyddiaeth gymunedol, fwy gweithredol. Bydd hefyd yn gwrthbwysu pŵer y Weithrediaeth, yn ogystal â sicrhau bod Cyngorau Sir yn cysylltu â'u cymunedau ac yn ymwybodol o'u dyheadau a'u pryderon. Bydd hyn yn sicrhau bod prosesau penderfynu yn agored a thryloyw ac yn galluogi pobl i weld y gwahaniaeth y mae eu cyfranogiad mewn democratiaeth leol yn ei wneud.

62. Mae yma gyfle clir i bwyllgorau ardaloedd cymunedol feithrin perthynas gref â'r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus (BGC) lleol. Bydd y BGC wedi cynnal asesiad o lesiant ar draws yr ardal Cyngor Sir drwy ystyried anghenion pob ardal gymunedol. Wrth iddo wneud hynny, ac wrth iddo lunio a chyflawni ei gynllun llesiant lleol, byddem yn disgwyl i'r BGC ymgysylltu'n weithredol â phwyllgorau ardaloedd cymunedol. Mae hyn er mwyn i flaenoriaethau cymunedol gael eu cydnabod wrth i'r cynllun llesiant lleol gael ei baratoi ac er mwyn i weithredoedd y pwyllgorau ardaloedd cymunedol i wella llesiant lleol gael eu cydnabod yn adroddiadau blynyddol y BGC.

Ceisiadau Gwella (Pennod 4)

63. Mae adrannau 64 i 72 yn cynnwys darpariaethau sy'n rhoi'r pŵer i gyrff cymunedol gyflwyno cais gwella i Gyngor Sir, gyda'r nod o gychwyn trafodaeth ynghylch sut y gellid gwella gwasanaethau. Mae'r diffiniad o 'gorff sydd â diddordeb' yn un eang. Mae'n cynnwys grwpiau sy'n gweithio er budd y gymuned, grwpiau gwirfoddol, elusennau ac eraill, er mwyn bod mor gynhwysol â phosibl ac i sicrhau nad yw rhai cymunedau (sy'n seiliedig ar le neu ddiddordeb) o dan anfantais bellach oherwydd amodau caeth.
64. Mae'r weithdrefn yn nodi y bydd y Cyngor Sir, ar ddiwedd y cyfnod trafod, yn llunio crynodeb o'r trafodaethau a'r camau y mae'r corff sydd â diddordeb a'r Cyngor Sir wedi cytuno arnynt, ac yn cyhoeddi'r crynodeb hwnnw mewn adroddiad ar ei wefan. Bydd yn ofynnol i'r Cyngor Sir gyhoeddi adroddiad blynyddol ar yr holl geisiadau gwella a gyflwynwyd iddo a'r newidiadau a wnaethpwyd o ganlyniad. Bydd disgwyl i'r Cyngor Sir a'r gyrff sydd â diddordeb llynu wrth y materion y maent wedi cytuno arnynt yn gyhoeddus. Nid ydym yn ystyried y byddai'n ffafriol o ran meithrin perthynas dda rhwng Cyngorau Sir a grwpiau cymunedol, nac o ran meithrin diwylliant o gydweithio, pe byddem yn gosod dyletswyddau sydd wedi'u rhagnodi'n fanwl ar y Cyngor Sir.
65. Mae adran 70 yn ei gwneud hi'n ofynnol i Gyngor Sir sefydlu gweithdrefn i ymdrin â chwynion sy'n ymwneud â cheisiadau gwella. Caiff Gweinidogion Cymru wneud darpariaeth drwy reoliadau ynghylch materion y mae'n rhaid i'r weithdrefn gwyno ymdrin â hwy. Mae adran 74 yn cynnwys pwerau gwneud rheoliadau pellach ar gyfer Gweinidogion Cymru, gan gynnwys rheoliadau sy'n ymwneud â'r gweithdrefnau i'w dilyn, hyrwyddo ceisiadau gwella a'r cymorth y dylid ei ddarparu i gyrff sydd â diddordeb.

Mynediad i Gyfarfodydd etc. Awdurdodau Lleol (Pennod 5)

66. Mae adran 75 yn ei gwneud hi'n ofynnol i Arweinydd y Cyngor, o leiaf unwaith y flwyddyn, fynychu cyfarfod i roi cyfle i'r cyhoedd gwrdd â'r Arweinydd yn bersonol a gofyn cwestiynau iddo/iddi am y ffordd y mae'r Cyngor yn gweithredu.
67. Mae adran 76 yn ei gwneud yn ofynnol i Gyngorau Sir ddarlledu cyfarfodydd sy'n agored i'r cyhoedd yn electronig wrth iddynt gael eu cynnal. Rhaid i'r darllediad fod ar gael ar ffurf electronig am gyfnod rhesymol ar ôl y cyfarfod. Bydd yn ddyletswydd ar Gyngorau i roi ystyriaeth i ganllawiau a gyhoeddir gan Weinidogion Cymru. Mae darpariaethau hefyd yn galluogi Gweinidogion Cymru i osod gofynion tebyg, drwy reoliadau, ar Awdurdodau Tân ac Achub ac Awdurdodau Parciau Cenedlaethol (a'u pwyllgorau). Bydd gan Weinidogion Cymru bwerau hefyd i gyhoeddi rheoliadau a chanllawiau a fyddai'n pennu pa gyfarfodydd na ddylid eu darlledu.
68. Hefyd, mae adran 77 yn darparu y caiff Gweinidogion Cymru, drwy reoliadau, wneud darpariaeth i'r cyhoedd ffilmio a recordio cyfarfodydd Cyngorau. Mae gwahardd gweithgareddau o'r fath yn golygu bod y Cyngor yn gweithredu'n groes i arferion bywyd cyhoeddus ac yn brwydro yn erbyn dull agored a thryloyw. Dylai bod gwneud rheoliadau o dan yr

adran hon yn lleihau biwrocratiaeth a gwaith gweinyddol i'r Cyngor Sir ac mae'n golygu bod rhaid i'r Cyngor feddwl am gyfranogiad y cyhoedd ym mhob un o'i weithgareddau. Bydd hyn yn arwain at gyfranogiad mwy cydlynol ac effeithiol.

69. Gall rheoliadau o dan adran 77 fod yn berthnasol hefyd i ffilmio cyfarfodydd Cyngorau Cymuned, Awdurdodau Tân ac Achub ac Awdurdodau Parciau Cenedlaethol.

70. Mae adran 78 hefyd yn gwneud darpariaeth ar gyfer cyfranogiad y cyhoedd mewn cyfarfodydd Cyngorau Cymuned sy'n agored i'r cyhoedd.

Dyletswyddau Pellach Cyngorau Sir (Pennod 6)

71. Mae Adran 37 o Ddeddf Llywodraeth Leol 2000, yn ei gwneud yn ofynnol i Gyngorau Sir fabwysiadu cyfansoddiad sy'n nodi eu rheolau sefydlog a'u rheolau'n ymwneud â gweithdrefnau, ymddygiad a manylebau rolau yn ymwneud â llywodraethu, gweinyddu, cyllid, a gweithgareddau masnachol a chydweithredol Cyngorau. Eu diben yw galluogi Cyngorwyr, swyddogion, y cyhoedd a rhanddeiliaid i ddeall sut y mae'r Cyngor wedi gwneud penderfyniadau a phwy sy'n gyfrifol am y penderfyniadau hynny.

72. Y canlyniad yw cyfansoddiadau Cyngorau Sir neu Gyngorau Bwrdeistref Sirol yng Nghymru sy'n amrywio o tua 250 o dudalennau i dros 450. Er bod angen o bosibl i gyfansoddiadau Cyngorau Sir fod yn hir er mwyn cyflawni gofynion y ddeddfwriaeth, mae'n amheus a yw dogfennau mor hir â hyn yn helpu aelod cyffredin o'r cyhoedd i ddeall sut y mae Llywodraeth Leol yn gwneud penderfyniadau, neu'n helpu i gyfleu gwerthoedd Cyngor Sir i'r bobl y mae'n eu gwasanaethu.

73. Mewn ymateb i'r ymgynghoriad ar y Papur Gwyn, roedd 92% o'r ymatebwyr ar-lein yn cytuno y dylai "Awdurdodau Lleol nodi mewn iaith glir eu gwerthoedd a'r egwyddorion y byddant yn eu defnyddio yn eu cyfansoddiad". Roedd cefnogaeth hefyd ymhlith y rhai a ymatebodd gan ddefnyddio ffurflenni rhydd, gyda llawer yn tynnu sylw at yr angen i gyfansoddiadau ganolbwyntio ar bobl yn lle prosesau.

74. Mae'r darpariaethau yn Adran 79 yn ei gwneud yn ofynnol i Gyngorau Sir baratoi a chyhoeddi arweiniad i'w cyfansoddiad sy'n esbonio cynnwys eu cyfansoddiad mewn iaith gyffredin. Arweiniad i'r cyfansoddiad ar gyfer y lleygwr, a fydd yn galluogi'r cyhoedd i ddeall sut y mae'r Cyngor Sir yn gweithredu ac yn gwneud penderfyniadau, fydd hwn.

75. Dylai Cyngorwyr fod ar gael yn rhwydd i bobl leol. Mae Adran 80 yn ei gwneud yn ofynnol i Gyngorau Sir gyhoeddi cyfeiriadau swyddogol pob Aelod o'r Cyngor ar ei gwefan.

Rhan 4: Swyddogaethau Cyngorau Sir a'u Haelodau

(Cyfeiriadau allweddol yn y Bil Drafft: Rhan 4, Penodau 1 i 8)

Dyletswyddau ar Aelodau o Gyngorau Sir (Pennod 2)

76. Roedd y mwyafrif o'r ymatebwyr i'r ymgynghoriad ar y Papur Gwyn yn cytuno y dylai rolau a chyfrifoldebau Cyngorwyr gael eu diffinio mewn deddfwriaeth. Mae Adrannau 82 i 86 yn darparu y bydd Aelodau'r Cyngorau Sir newydd yn destun rhai cyfrifoldebau statudol, a ddisgrifir isod.
77. Caiff aelodau o Gyngorau Sir eu gosod o dan rwymedigaeth i fynychu cyfarfodydd y Cyngor llawn ac o unrhyw Bwyllgorau y maent yn aelodau ohonynt, ac unrhyw gyfarfodydd y disgwylid yn rhesymol iddynt eu mynychu wrth arfer eu swyddogaethau fel Aelodau'r Cyngor, oni bai bod ganddynt reswm da dros beidio.
78. Bydd yr Aelodau hefyd yn ddarostyngedig i ofyniad i gynnal cymorthfeydd rheolaidd, h.y. sesiynau a gynhelir yn eu wardiau y gall Aelodau o'u hetholaethau eu mynychu a siarad â'u Cyngorydd yn breifat.
79. Bydd yn ofynnol hefyd i'r Aelodau ateb gohebiaeth a anfonir at eu cyfeiriad swyddogol a mynd i'r afael â hi, oni bai bod ganddynt reswm da dros beidio â gwneud hynny.
80. Bydd yn ofynnol i Aelodau gwblhau pob cwrs hyfforddi gorfodol. Caiff cyngorau eu galluogi i benderfynu pa elfennau ar yr hyfforddiant a'r cyrsiau datblygu sydd ar gael i'r Aelodau y dylai fod yn orfodol iddynt eu cwblhau. Bydd Gweinidogion Cymru'n cynhyrchu canllawiau y dylai Cyngorau a'u Haelodau roi sylw iddynt.
81. Ar hyn o bryd, anogir Aelodau i gynhyrchu adroddiadau blynyddol i grynhoi'r hyn y maent wedi'i gyflawni dros bobl leol yn y flwyddyn flaenorol. Er hynny, nid yw pob un yn gwneud. Bydd Adran 86 yn ei gwneud yn ofynnol i bob Aelod gyhoeddi adroddiad blynyddol.

Torri Dyletswyddau o dan Bennod 2 (Pennod 3)

82. Mae Adran 87 yn darparu y caiff person wneud cwyn ynghylch methiant honedig gan Gyngorydd i barchu'r dyletswyddau a nodir uchod i swyddog monitro'r Cyngor hwnnw. Mae Adrannau 88 i 93 yn nodi'r weithdrefn ar gyfer ymdrin â chwynion o'r fath. Mae'r weithdrefn yn ei gwneud yn ofynnol i'r Swyddog Monitro gyfeirio'r mater at gadeirydd y Pwyllgor Safonau. Os yw'r Swyddog Monitro a chadeirydd y Pwyllgor Safonau yn ystyried na ddylid ymchwilio i fater, ni all ymchwiliad ddigwydd. Os bydd naill ai'r Swyddog Monitro neu gadeirydd y Pwyllgor o'r farn y dylid ymchwilio i fater, rhaid i'r Swyddog Monitro ymchwilio iddo. Ar ôl cynnal ymchwiliad rhaid i'r Swyddog Monitro roi adroddiad ar yr ymchwiliad i Bwyllgor Safonau'r Cyngor. Mae'r darpariaethau'n nodi rôl y Pwyllgor Safonau a'r camau y caiff eu cymryd os oes cyngorydd wedi methu â chydymffurfio â dyletswydd.

Darpariaeth Bellach ynghylch Dyletswyddau ar Aelodau (Pennod 4)

83. Mae Adrannau 94 a 95 yn darparu y caiff Gweinidogion Cymru wneud darpariaeth bellach trwy reoliadau ynghylch y ffordd y bwriedir ymdrin â

methiant posibl i gydymffurfio â'r dyletswyddau, a chyhoeddi canllawiau y mae rhaid i Gynghorwyr, Swyddogion Monitro a Phwyllgorau Safonau roi sylw iddynt. Mae Adrannau 96 a 97 yn diwygio'r dyletswyddau ar Bwyllgor Safonau i ddarparu hyfforddiant ar gyfer Aelodau er mwyn iddi gynnwys y dyletswyddau newydd.

84. Mae Adran 98 yn darparu bod rhaid i arweinydd grŵp gwleidyddol Cyngor gymryd camau rhesymol i hyrwyddo a chynnal safonau ymddygiad uchel gan Aelodau'r grŵp. Mae'r ddarpariaeth yn cefnogi'r bwriad polisi sef sicrhau bod amrywiaeth yn cael ei hyrwyddo a mynd i'r afael â bwllo ac aflonyddu ymhlith Cynghorwyr a staff y Cyngor. Mae'r darpariaethau ym Mhenod 7 o'r Rhan hon yn gosod dyletswydd ar Bwyllgor Safonau i wneud adroddiad blynyddol a fydd yn cynnwys asesiad y Pwyllgor ynghylch i ba raddau mae arweinwyr grwpiau gwleidyddol ar y Cyngor wedi cydymffurfio â'u dyletswyddau.

Gweithrediaethau Cynghorau Sir (Pennod 5)

85. Gofynnodd y Papur Gwyn am safbwyntiau ar ddiffinio rolau a chyfrifoldebau Arweinwyr a Meiri Etholedig mewn deddfwriaeth. Roedd y mwyafrif o'r ymatebwyr ar-lein (73%) yn cytuno â'r cynnig hwn. Mae Adran 99 yn darparu y gosodir cyfrifoldebau penodol ar Arweinydd Cyngor Sir ac y bydd ganddo gyfrifoldeb dros bennu amcanion ar gyfer y Cabinet ac, ar wahân, o dan Adran 104, ar gyfer Prif Weithredwr y Cyngor.
86. Ar ôl penodi'r Cabinet, bydd yn ofynnol i Arweinydd y Cyngor bennu amcanion ar gyfer y Cabinet y mae rhaid eu cyhoeddi. Bydd yr amcanion yn gorfod cael eu hadolygu a bydd modd eu diwygio ar unrhyw adeg. Bydd yn ofynnol i'r Arweinydd gyhoeddi adroddiad blynyddol sy'n amlinellu cynnydd y Cabinet tuag at gyflawni'r amcanion hynny.
87. Mae Adran 100 yn ei gwneud yn ofynnol i bob ymgeisydd am swydd Arweinydd Cyngor gynhyrchu maniffesto ysgrifenedig. Rhaid rhoi'r cyfle i'r Arweinydd hyrwyddo ei fanifesto ysgrifenedig mewn cyfarfod o'r Cyngor cyn i'r Arweinydd gael ei ethol.
88. Yn y Papur Gwyn ymgynghorwyd ynghylch a ddylid cael rôl i ddirprwy aelodau Cabinet, er mwyn ehangu amrywiaeth Gweithredwyr a chynnig cyfle i aelodau iau ennill profiad. Roedd y mwyafrif o'r ymatebwyr o blaid. Bydd y darpariaethau yn Adran 101 yn galluogi Cynghorwyr i gael eu penodi fel 'cynorthwyyr i'r Weithrediaeth'. Er hynny, mae Llywodraeth Cymru o'r farn bod y terfyn uchaf presennol o 10 ar y nifer o Aelodau'r Weithrediaeth yn ddigon, felly nid yw'r darpariaethau hyn yn caniatáu i gynorthwyyr y Weithrediaeth fod yn aelodau o'r Weithrediaeth at ddibenion cydnabyddiaeth ariannol neu bleidleisio ar benderfyniadau'r Weithrediaeth etc.

Penodi etc. Rhai Prif Swyddogion (Pennod 6)

89. Yn y Papur Gwyn, ymgynghorwyd ar ofyniad i benodi Prif Weithredwr, rheoli perfformiad y Prif Weithredwr a gwahaniaethau'n glir rhwng cyfrifoldebau'r Arweinydd a'r Prif Weithredwr, a statws rôl 'Pennaeth

Gwasanaethau Democrataidd'. Cytunodd y mwyafrif o'r ymatebwyr â'n cynigion.

90. Fel yr amlinellwyd yn y Papur Gwyn, rhaid i Gyngor Sir, o dan ddarpariaethau Deddf Llywodraeth Leol a Thai 1989, ddynodi swyddog yn 'Bennaeth Gwasanaeth Cyflogedig'. Mae'r swyddog hwnnw'n cael ei ddisgrifio fel rheol fel Prif Swyddog Gweithredol y Cyngor neu, ar adegau, y Rheolwr Gyfarwyddwr. Er hynny, nid oes dim byd mewn deddfwriaeth i'w gwneud yn ofynnol cyfuno swydd y Pennaeth Gwasanaeth Cyflogedig â swydd y Prif Weithredwr ac nid oes unrhyw rwymedigaeth i Gyngor benodi Prif Weithredwr. Yn ogystal, nid oes unrhyw ddiffiniad statudol o unrhyw rai o ddyletswyddau eraill Prif Weithredwr mewn Cyngor Sir.
91. Mae'r darpariaethau yn Adran 103 yn ei gwneud yn ofynnol i Gyngor Sir benodi Prif Weithredwr. Mae'r darpariaethau'n diffinio swydd Prif Swyddog Gweithredol Cyngor Sir yn y gyfraith. Bydd y swydd hon yn cwmparu rôl 'Pennaeth Gwasanaeth Cyflogedig' yn ogystal â dyletswyddau newydd mewn perthynas â pherfformiad a gwella. Fel hyn, daw'r Prif Weithredwr yn atebol am reoli staff y Cyngor a hefyd am sicrhau bod swyddogion y cyngor yn cymryd y camau angenrheidiol i gyflawni bwriad polisi'r Weithrediaeth.
92. Mae Adran 104 yn ei gwneud yn ofynnol i'r Arweinydd bennu amcanion y Prif Weithredwr am dymor y Cyngor ac adolygu'r rhain yn flynyddol mewn adolygiad perfformiad. Caiff yr amcanion eu cyhoeddi. Bydd yn ofynnol i'r Arweinydd baratoi adroddiad i'r Cyngor ar ganlyniad yr adolygiad gyda'r Prif Weithredwr. Bydd hyn yn darparu ar gyfer gwahaniaethu'n glir rhwng rôl Arweinydd y Cyngor a rôl Prif Weithredwr y Cyngor. Bydd gan yr Arweinydd gyfrifoldeb dros ddatblygu polisi a bydd y Prif Weithredwr yn gyfrifol am sicrhau bod swyddogion y cyngor yn cyflawni'r polisiâu hyn.
93. Mae'r darpariaethau yn Adran 105 yn diwygio Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011 a Deddf Lleoliaeth 2011 er mwyn i'r Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd gael ei drin fel prif swyddog.

Pwyllgorau Trosolwg a Chraffu a Phwyllgorau Safonau (Pennod 7)

94. Ymgynghorwyd yn y Papur Gwyn ar gynigion i wneud rôl craffu mewn Cyngor Sir yn fwy effeithiol a sicrhau bod gan y gymuned leol fwy o ran yn y gwaith o graffu ar bolisiau Cyngor.
95. Ar hyn o bryd, mae'r gyfraith yn caniatáu i aelodau cyfetholedig bwyllgorau cynghori'r Cyngor gael hawliau pleidleisio, ond (gyda rhai eithriadau) nid yw'n caniatáu i aelodau cyfetholedig Pwyllgorau Craffu gael hawliau pleidleisio. Mae Llywodraeth Cymru yn credu y bydd hyn yn cyfyngu ar allu Pwyllgorau Craffu i fanteisio i'r eithaf ar brofiad a gwybodaeth arbenigwyr, defnyddwyr gwasanaethau a phobl nad ydynt wedi'u cynrychioli'n ddigonol. Diben y ddarpariaeth yn Adran 106 yw galluogi Cynghorau Sir i roi hawliau pleidleisio i aelodau craffu cyfetholedig yn fwy cyffredinol. Mae'r Bil Drafft yn darparu y caiff Gweinidogion Cymru

wneud darpariaeth ynghylch arfer y swyddogaeth newydd hon a hynny trwy reoliadau.

96. Mae Adran 22(10) o Ddeddf Llywodraeth Leol 2000 yn galluogi Gweinidogion Cymru i wneud rheoliadau sy'n ei gwneud yn ofynnol darparu gwybodaeth am benderfyniadau y mae'r Weithrediaeth wedi'u gwneud neu'n bwriadu eu gwneud. Yn Lloegr mae rheoliadau wedi'u gwneud ynghylch yr hyn a elwir yn gyffredin yn 'benderfyniadau allweddol', sef, penderfyniadau sydd â goblygiadau ariannol sylweddol neu effaith sylweddol ar gymunedau lleol. Hyd yn hyn, nid yw Llywodraeth Cymru wedi gwneud rheoliadau o'r fath. Fel y nodwyd yn y Papur Gwyn, mae'n fwriad gennym wneud hynny, er mwyn bod Pwyllgorau Craffu'n cael rhybudd digonol o benderfyniadau cyn iddynt gael eu gwneud, felly cânt graffu ar y Weithrediaeth yn fwy effeithiol. Mae Adran 107 yn diwygio Adran 22(10) o Ddeddf 2000 er mwyn i reoliadau ei gwneud yn ofynnol rhoi rhybudd o'r fath i Bwyllgorau Craffu a'i His-bwyllgorau.
97. Mae Adran 108 o'r Bil Drafft yn darparu y gall rheoliadau ei gwneud yn ofynnol i Gynghorau Sir sefydlu Cyd-bwyllgor Craffu. Gallai'r pŵer i wneud Rheoliadau gael ei ddefnyddio i'w gwneud yn ofynnol i Gynghorau sefydlu Cyd-bwyllgorau Craffu lle mae gwasanaethau'n cael eu darparu ar draws ardaloedd y Cynghorau hynny. Diben y ddarpariaeth hon yw sicrhau craffu effeithiol ac effeithlon ar wasanaethau a ddarperir ar y cyd.
98. O gofio'r rôl fwy sylweddol sydd gan Bwyllgorau Safonau o dan y Bil Drafft, mae'n bwysig iddynt gael cyfle i adolygu eu gwaith o bryd i'w gilydd ac adrodd ar unrhyw faterion o bwys y maent wedi ymdrin â hwy ac unrhyw dueddiadau sy'n dod i'r amlwg. O dan Adran 109, bydd yn ofynnol i Bwyllgorau Safonau gyflwyno adroddiad blynyddol i'r Cyngor ar ôl diwedd pob blwyddyn ariannol yn disgrifio sut y mae swyddogaethau'r Pwyllgor wedi cael eu cyflawni yn ystod y flwyddyn ariannol.

Mân Ddiwygiadau i Ddeddfwriaeth arall (Pennod 8)

99. Mae Adran 110 yn gwneud mân Ddiwygiadau i Ddeddf Llywodraeth Leol 2000 a Deddf Llywodraeth Leol (Democratiaeth) (Cymru) 2013.

Rhan 5: Cynghorau Sir: Llywodraethu yn Well

(Cyfeiriadau allweddol yn y Bil Drafft: Rhan 5, Penodau 1 i 7)

Dyletswydd i Wneud Trefniadau i Sicrhau Llywodraethu Da Etc. (Pennod 1)

100. Mae Adran 111 yn darparu bod rhaid i Gynghorau Sir wneud a gweithredu trefniadau llywodraethu at ddiben sicrhau llywodraethu da, atebolrwydd a darbodaeth, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd wth ddefnyddio eu hadnoddau. Rhaid i Weinidogion Cymru wneud rheoliadau ynghylch egwyddorion, prosesau ac arferion yn ymwneud â llywodraethu da. Mae'r ddyletswydd yn gysylltiedig yn agos â'r darpariaethau newydd yn y Rhan hon ynghylch asesiadau ac adolygiadau llywodraethu (gweler isod) a gyda'i gilydd maent yn disodli'r drefn wella a sefydlwyd o dan Ran 1 o

Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009 na fydd bellach yn gymwys i'r Awdurdodau Lleol.

Cynlluniau Corfforaethol (Pennod 2)

101. Roedd yr ymatebion i'r cynnig y dylai fod yn ofynnol i bob Cyngor Sir gynhyrchu cynllun corfforaethol yn gefnogol ar y cyfan. Roedd yr ymatebwyr yn teimlo bod y rhestr arfaethedig o eitemau i'w cynnwys mewn cynllun corfforaethol yn rhesymol, ond wrth bennu canllawiau ni ddylai Llywodraeth Cymru fod yn rhy ragnodol. Yr unig agwedd nad oedd ymatebwyr yn cytuno â hi oedd mai'r Prif Weithredwr ddylai fod yn gyfrifol am y cynllun corfforaethol; yn hytrach fe ddylai fod 'ym mherchnogaeth' y Cyngor. Mae'r darpariaethau yn Adran 112 yn adlewyrchu'r adborth hwn.
102. Mae Adrannau 112 i 115 yn ei gwneud yn ofynnol i Gynghorau Sir gynhyrchu cynllun corfforaethol ar gyfer y tymor etholiadol, gan fireinio'r ddogfen yn flynyddol i adrodd, ymhlith pethau eraill, ar berfformiad blaenorol. Bydd ymgynghori ar gynllun corfforaethol a'i gyhoeddi yn ffordd i Gynghorau Sir gyflawni nifer o'u dyletswyddau o dan Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015.
103. Ymhlith gofynion y cynllun corfforaethol mae gofyniad i nodi gwybodaeth am strategaeth Cyngor Sir yn ymwneud â 'materion ariannol a chynllunio ariannol'. Bwriedir i'r pwerau ar wneud rheoliadau a chanllawiau gael eu defnyddio i annog y Cynghorau newydd i baratoi cynlluniau uchelgeisiol ar gyfer darparu gwasanaethau yn eu hardaloedd sy'n seiliedig ar gynlluniau adnoddau cadarn a chynaliadwy. Y bwriad yw y bydd yn ofynnol i Gynghorau Sir baratoi a chyhoeddi cynlluniau ariannol fel rhan o'r cynllun corfforaethol, gan roi sylw i'r canllawiau sydd wedi'u cyhoeddi gan Weinidogion Cymru ar egwyddorion ac elfennau cynllunio ariannol ystyrlon a strategol, gan gynnwys strategaethau ar gyfer dal a defnyddio cronfeydd ariannol wrth gefn.

Asesu Trefniadau Llywodraethu (Pennod 3)

104. Roedd yr ymatebion i'r ymgynghoriad ar y Papur Gwyn mewn perthynas â hunanasesu ac asesiadau gan gymheiriaid yn gefnogol. Codwyd pryderon, er hynny, ynghylch baich cynnal asesiad ddwywaith y flwyddyn gan gymheiriaid. Pwysleisiodd Cynghorau Sir a Chynghorau Bwrdeistref Sirol a Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru (CLILC) fanteision arwain asesiadau gan gymheiriaid gan y sector. Mae'r Bil Drafft yn adlewyrchu'r newidiadau yr ydym wedi'i gwneud i'r cynnig hwn yn dilyn adborth.
105. Y sail ar gyfer hunanasesu/asesu gan gymheiriaid/asesiadau ar y cyd fydd cydymffuriad y Cyngor Sir â'i 'ddyletswydd trefniadau llywodraethu' (gweler paragraff 100). Mae'n bosibl y gellid mabwysiadu elfennau ar ddogfen CIPFA/Solace *Delivering Good Governance in Local*

*Government:Framework*⁹ (trwy reoliadau a wneir gan Weinidogion Cymru) o fewn yr egwyddorion, y prosesau a'r arferion sy'n ymwneud â llywodraethu da etc y byddai angen i Gyngor Sir gydymffurfio â hwy wrth wneud ei drefniadau llywodraethu.

106. Mae Adran 117 yn ei gwneud yn ofynnol i bob Cyngor Sir ymgymryd â hunanasesiad blynyddol. Dylai'r hunanasesiad gael ei ddefnyddio gan y Cyngor Sir i ystyried a nodi pa gamau, os oes rhai, y byddant yn eu cymryd i wella eu trefniadau llywodraethu.
107. Mae Adrannau 118 i 121 yn ei gwneud yn ofynnol i bob Cyngor Sir gynnal asesiadau gan gymheiriaid o leiaf unwaith pob cylch etholiadol a nodi'r weithdrefn i'w dilyn. Yn dilyn asesiad gan gymheiriaid, dylai'r Cyngor Sir ystyried a nodi pa gamau, os oes rhai, y byddant yn eu cymryd i wella eu trefniadau llywodraethu.
108. Bydd yn ofynnol i Gynghorau Sir gyhoeddi eu hunanasesiadau a'u hasesiadau gan gymheiriaid yn ogystal â'u hymatebion. Bydd yn ofynnol i Bwyllgor Llywodraethu Corfforaethol ac Archwilio'r Cyngor Sir ystyried yr ymatebion hyn a darparu her adeiladol. Bydd adroddiadau hunanasesu ac asesiadau gan gymheiriaid yn adroddiadau cyhoeddus a byddant ar gael i'r rheoleiddwyr perthnasol. Bydd hyn yn helpu i lywio rhaglenni gwaith y rheoleiddwyr. Y rheoleiddwyr perthnasol yw Estyn, Arolygiaeth Gofal a Gwasanaethau Cymdeithasol Cymru ac Archwilydd Cyffredinol Cymru.
109. Mae Adrannau 117 a 122 yn galluogi Gweinidogion Cymru i nodi ffurf a chynnwys adroddiadau hunanasesu ac asesiadau gan gymheiriaid, gan gynnwys pryd a sut y cânt eu cyhoeddi, a hynny trwy reoliadau.
110. Roedd ymatebion ar-lein i gynigion y Papur Gwyn ynghylch asesiad allanol o drefniadau llywodraethu Cynghorau Sir unigol yn gefnogol ar y cyfan. Digon prin fu'r drafodaeth ar y cynigion hyn mewn ymatebion a gyflwynwyd ar ffurflenni rhydd. Roedd gan CLILC a'r Cynghorau Sir neu'r Cynghorau Bwrdeistref Sirol a wnaeth ymateb bryderon ynghylch baich 'archwiliad iechyd' bob dwy flynedd. Yn dilyn trafodaethau pellach â'r rheoleiddwyr perthnasol, mae Llywodraeth Cymru'n derbyn y ddadl hon ac mae'r Bil Drafft yn darparu ar gyfer trefn llai rhagnodol ar gyfer asesiadau ar y cyd.
111. Er bod adrannau 123 to 126 yn ei gwneud yn ofynnol i'r rheoleiddwyr perthnasol gydweithredu i gynhyrchu asesiad ar y cyd o berfformiad pob Cyngor Sir mewn perthynas â'r 'ddyletswydd trefniadau llywodraethu', gofynnwyd i'r rheoleiddwyr ystyried sut y gallai hyn gweithio yn ymarferol. Mae'r system y maent yn ei gynnig yn cynnwys:

⁹ <http://www.cipfa.org/polisi-and-guidance/publications/d/delivering-good-governance-in-local-government-framework>

- Y rheoleiddwyr i adolygu 'iechyd' pob Cyngor Sir yn flynyddol gan dynnu ar yr wybodaeth sy'n bodoli eisoes, megis adroddiadau archwilio ac arolygu, hunanasesiadau ac adolygiadau gan gymheiriaid;
- Byddai trafodaeth â phob Cyngor Sir i drafod unrhyw ganfyddiadau sy'n dod i'r amlwg;
- Byddai'r rheoleiddwyr wedyn yn cynhyrchu asesiad ar y cyd a gâi ei roi i bob Cyngor Sir gyda chopi i Weinidogion Cymru, yn crynhoi'r materion sy'n dod i'r amlwg a'r drafodaeth a gafwyd â'r Cyngor Sir;
- Byddai angen wedyn i Gynghorau Sir ystyried y canfyddiadau a phenderfynu a oes angen gweithredu.

112. Byddai'r rheoleiddwyr yn defnyddio'r wybodaeth a gâi ei darparu gan yr asesiadau ar y cyd i lywio eu blaenoriaethau gwaith yn y dyfodol â phob Cyngor Sir a phenderfynu a oes angen unrhyw waith ychwanegol. Byddem wedyn yn disgwyl iddynt dynnu ar arbenigedd rheoleiddwyr eraill pan fo'n briodol, megis Comisiynydd y Gymraeg ac Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru.

113. Cynigir mai'r Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol ac Archwilio ddylai fod yn gyfrifol am herio'r Cyngor Sir ynghylch eu camau arfaethedig mewn ymateb i hunanasesiadau, asesiadau gan gymheiriaid ac asesiadau ar y cyd. Mae Adran 126 yn darparu bod rhaid i'r Cyngor drefnu bod yr adroddiadau hyn a'r ymatebion drafft ar gael i'w Bwyllgor Llywodraethu Corfforaethol ac Archwilio a rhoi sylw i unrhyw argymhellion sy'n cael eu gwneud gan y Pwyllgor. Mae hyn yn cefnogi'r dull a nodir gennym yn y Papur Gwyn sef bod rhaid i Gynghorau Sir ddefnyddio eu trefniadau llywodraethu ac atebolrwydd mewnol i sicrhau cyfleoedd ar gyfer gweddnewid a gwella.

Adolygiadau Llywodraethu ac Ymyriadau (Pennod 4)

114. Roedd yr ymatebion i'r Papur Gwyn o blaid cadw pwerau i Weinidogion Cymru ymyrryd mewn achosion lle mae llywodraethu corfforaethol wedi methu'n ddifrifol. Cynigiodd y Papur Gwyn y dylai fod gan Weinidogion Cymru bwerau i gomisiynu adolygiad annibynnol o drefniadau llywodraethu corfforaethol Cyngor Sir cyn unrhyw ymyriad posibl. Byddai adolygiad o'r fath yn rhan o nifer o fecanweithiau a allai arwain at gynnig cymorth ychwanegol i Gyngor Sir neu, yn ôl yr angen, ymyriad mwy ffurfiol gan Weinidogion Cymru.

115. Mae Adrannau 128 i 134 yn nodi'r trefniadau a'r gweithdrefnau i'w dilyn ar gyfer cynnal adolygiad o gydymffurfiaid Cyngor Sir â'i 'ddyletswydd trefniadau llywodraethu'. Rhaid i adroddiad yr adolygiad gael ei gyhoeddi cyn pen 14 diwrnod ar ôl iddo gael ei gyflwyno i'r Cyngor Sir a Gweinidogion Cymru. Wrth baratoi ei ymateb i'r adroddiad, rhaid i'r Cyngor Sir nodi pa gamau y mae'n bwriadu eu cymryd ac anfon copi o'i ymateb drafft i'r Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol ac Archwilio. Rhaid i'r Cyngor gyhoeddi ei ymateb terfynol cyn pen 31 diwrnod i gael yr adroddiad o'r adolygiad, a hynny ar ôl rhoi sylw i unrhyw argymhellion a wnaed gan y Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol ac Archwilio. Rhaid i gopi o ymateb terfynol y Cyngor gael ei anfon i Weinidogion Cymru a chael ei gyhoeddi.

116. Mae Adrannau 135 i 141 yn rhoi pwerau ymyrryd i Weinidogion Cymru yn dilyn adolygiad llywodraethu.

117. Mae Adrannau 136 i 138 yn nodi'r dewisiadau ymyriad gan Weinidogion Cymru o dan y Bil:

- Cyfarwyddo Cyngor Sir i gael gwasanaethau cymorth (adran 136);
- Cyfarwyddo Cyngor Sir i gymryd camau penodedig (adran 137);
- Cyfarwyddo bod swyddogaethau penodedig y Cyngor yn cael eu harfer, er enghraifft, gan gomisiynwyr (adran 138).

118. Cyn unrhyw ymyriad, byddai Gweinidogion Cymru yn ei gwneud yn ofynnol ymgynghori â'r Cyngor Sir perthnasol a rhaid i'r cyfarwyddyd gael ei ddyroddi yn ysgrifenedig. Mae'n ofynnol i Gyngor Sir o dan Adran 140 gydweithredu â phobl sydd wedi'u hawdurdodi i gynnal ymyriad trwy, er enghraifft, ddarparu dogfennau, cofnodion a gwybodaeth arall. Mae Adran 141 yn darparu bod gan y bobl sydd wedi'u hawdurdodi i gynnal ymyriad yr hawl i fynd i mewn i fangre'r Cyngor, archwilio a chopio unrhyw gofnodion neu ddogfennau, cael gafael ar unrhyw gyfrifiadur a gofyn am gymorth wrth wneud hynny.

Cydweithredu rhwng Rheoleiddwyr (Pennod 5)

119. Nod y darpariaethau yn Adran 143 yw hyrwyddo cydweithio effeithiol rhwng y rheoleiddwyr perthnasol er mwyn cadw'r baich ar Lywodraeth Leol mor fach â phosibl, gwella tryloywder i'r cyhoedd, a darparu gwell gwybodaeth i gefnogi gwaith y Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol ac Archwilio a Phwyllgorau Craffu Cyngor. Bydd y darpariaethau hefyd yn galluogi Gweinidogion Cymru i wneud rheoliadau er mwyn hyrwyddo mwy o rannu gwybodaeth rhwng y rheoleiddwyr er mwyn:

- nodi a mynd i'r afael â materion o bryder posibl o ran perfformiad Cyngor Sir penodol yn gyflymach er mwyn mynd i'r afael â phroblemau cyn iddynt gynyddu;
- nodi a mynd i'r afael â materion o bryder posibl ar draws Llywodraeth Leol yn ei chyfanrwydd;
- nodi meysydd o arferion da i gefnogi rhannu rhwng Cyngorau Sir.

Darpariaeth Amrywiol ynghylch Penodau 1 i 5 (Pennod 6)

120. Mae'r Bennod hon yn gwneud darpariaethau amrywiol mewn perthynas ag arfer swyddogaethau o dan y Rhan hon. Mae Adran 147 yn diwygio Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009 er mwyn dileu Cyngorau Sir o'r drefn wella yn Rhan 1 o'r Mesur hwnnw.

Pwyllgorau Llywodraethu Corfforaethol ac Archwilio (Pennod 7)

121. Gwnaeth y Papur Gwyn nifer o gynigion ar gyfer cryfhau trefniadau llywodraethu ac atebolrwydd mewnol mewn Cyngorau Sir o ganlyniad i ddileu Cyngorau o'r drefn wella yn Rhan 1 o Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009. Cynnig allweddol oedd egluro a chryfhau rôl Pwyllgorau

Archwilio Cyngorau Sir, o gofio'r cynnig i gynyddu eu swyddogaethau yn sylweddol.

122. Mae Adran 148 yn newid enw'r Pwyllgor Archwilio i'r Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol ac Archwilio er mwyn adlewyrchu'r rôl ehangach hon. Mae Adran 149 yn nodi swyddogaethau newydd y Pwyllgor sef asesu ac adrodd ar allu'r Cyngor (i) i gydymffurfio â'i ddyletswydd mewn perthynas â threfniadau llywodraethu, (ii) i wneud cynnydd mewn perthynas â'r blaenoriaethau a nodir yng nghynllun corfforaethol y Cyngor, (iii) i ymdrin â chwynion yn effeithiol, ac ar y trefniadau sydd wedi'u gwneud ar gyfer hunanasesu ac asesiad gan gymheiriaid. Mae Adran 150 yn diwygio darpariaethau ynghylch aelodaeth o'r Pwyllgor gan gynnwys gofyniad bod rhaid i un rhan o dair o aelodaeth o'r Pwyllgor gynnwys aelodau lleig, a bod rhaid penodi un o'r rheini'n gadeirydd.

Rhan 6: Cyngorau Cymuned

(Cyfeiriadau allweddol yn y Bil Drafft: Rhan 6, Penodau 1 i 3)

Adolygiad o Drefniadau Cyngorau Cymuned (Pennod 1)

123. Ceisiodd y Papur Gwyn safbwyntiau ar gynigion i roi pwerau i Gyngorau Sir i adolygu strwythur, rôl a llywodraethu Cyngorau Cymuned yn eu hardaloedd. O ganlyniad i'r ymatebion i'r ymgynghoriad ac ar ôl ystyried y mater ymhellach, mae'r cynnig wedi cael ei ddiwygio. Er mwyn sicrhau bod yr adolygiad yn cael ei gwblhau erbyn etholiadau 2023, bydd Comisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol Cymru (nid y Cyngorau Sir) yn cynnal yr adolygiad. Mae Adranau 153 i 166 yn nodi'r weithdrefn ar gyfer cynnal a gweithredu adolygiad o drefniadau Cyngor Cymuned.
124. Yn unol â'r cynnig gwreiddiol yn y Papur Gwyn, bwriedir i'r darpariaethau ddiwygio'r sector Cyngorau Cymuned, gan arwain at fwy o gysondeb, a rhagwelir y gallai cymunedau llai gael eu grwpio o dan Gyngorau Cymuned cyffredin, gan gynyddu capasiti a gallu'r sector i gyfrannu'n effeithiol at gyflawni amcanion cyffredin yn y gwasanaethau cyhoeddus. Bydd y darpariaethau hyn, o'u cymryd â'r rhai sy'n ymwneud â phŵer cyffredinol cymhwysedd a fydd ar gael i Gyngorau Cymuned sydd â chymhwysedd, hefyd yn hybu'r egwyddor o sybsidiaredd.
125. Mae Adran 153 yn peri bod ar Gomisiwn Democratiaeth Leol a Ffiniau Cymru ddyletswydd i gynnal adolygiad o Gyngor Cymuned ym mhob un o'r siroedd newydd yng Nghymru, er mwyn argymhell newidiadau i'r trefniadau hynny i sicrhau Llywodraeth Leol effeithiol a chyfleus. Nodir y weithdrefn ar gyfer cynnal yr adolygiad a rhoi unrhyw newidiadau ar waith yn adranau 153 i 166.
126. Mae Adran 163 yn rhoi pwerau i Weinidogion Cymru wneud darpariaeth drosiannol trwy reoliadau mewn perthynas â materion megis ymddiriedolwyr siarter a throsglwyddo staff, eiddo, hawliau, rhwymedigaethau ac achosion troseddol. O safbwynt trosglwyddo staff, bydd Rheoliadau Trosglwyddo Ymgymeriadau (Diogelu Cyflogaeth) 2006 yn gymwys i staff sy'n cael eu trosglwyddo o dan orchmynion gweithredu a

wneir o dan y darpariaethau hyn. Mae hyn, er hynny, yn destun dau eithriad mewn perthynas ag atebolrwydd troseddol a phensiynau. Y cyntaf yw sicrhau y caiff unrhyw atebolrwydd troseddol sy'n codi mewn perthynas â chontract cyflogaeth ei drosglwyddo i'r Cynghorau Cymuned newydd. Yr ail yw sicrhau bod unrhyw hawliau neu rywmedigaethau sy'n cael eu cronni o dan gynlluniau pensiwn galwedigaethol yn cael eu trosglwyddo fel na fydd staff sy'n trosglwyddo'n cael eu rhoi o dan anfantais. Bydd yn ofynnol i'r Cynghorau Sir newydd roi'r newidiadau hynny ar waith erbyn Etholiadau Llywodraeth Leol 2023.

127. Ymgynghorir â Chynghorau Cymuned, Cynghorau Sir a phobl sy'n byw mewn ardaloedd lle nad oes Cyngor Cymuned ar hyn o bryd ar bob cam o'r adolygiad. Er mwyn rhoi i'r Comisiwn y cyd-destun sefydlog i gynnal yr adolygiad, mae Adran 166 yn darparu y caiff y ddeddfwriaeth bresennol sy'n galluogi i Gynghorau Cymuned gael eu ffurfio a'u diddymu etc. gael ei hatal am hyd yr adolygiad ac am gyfnod wedi hynny.

Aelodau o Gynghorau Cymuned i Gwblhau Hyfforddiant (Pennod 2)

128. Mae Adranau 167 i 170 yn darparu bod rhaid i Gynghorau Sir ystyried anghenion hyfforddiant Cynghorwyr Cymuned a darparu'r hyfforddiant. Os yw'r hyfforddiant yn orfodol, rhaid i gynghorwyr Cymuned ei ddilyn.

Dyddiadau Etholiadau Cynghorau Cymuned (Pennod 3)

129. Mae Etholiadau cyffredin i Gynghorau Cymuned yn cael eu cynnal fel rheol ar yr un diwrnod ag etholiadau cyffredin i'r Cyngor Sir neu'r Cyngor Bwrdeistref Sirol y mae cymunedau wedi'u lleoli ynddynt. Lle mae'r etholiadau cyffredin yn cyd-ddigwydd, mae Adran 36(3AB) o Ddeddf Cynrychiolaeth y Bobl 1983 yn pennu y caiff y ddau etholiad eu cyfuno ac y caiff y costau eu rhannu rhwng y ddau etholiad. Gall hyn arwain at arbediad sylweddol, yn enwedig i'r Cyngor Cymuned, gan na fydd y Cyngor Sir neu'r Cyngor Bwrdeistref Sirol mewn llawer o achosion yn codi tâl arnynt o gwbl neu'n ceisio ad-daliad enwol yn unig am gostau Etholiad y Cyngor Cymuned.

130. Mae'r darpariaethau yn Adran 171 yn darparu ar gyfer gohirio Etholiadau Cynghorau Cymuned o 2021 i 2023 o ganlyniad i ddiwygio f Llywodraeth Leol. Cynhelir etholiadau i bob Cyngor Cymuned ym Mai 2017 a Mai 2023. Mae'r Bil Drafft darparu ar gyfer ymestyn cyfnodau swydd Cynghorwyr Cymuned a etholir yn 2017, gan gynnwys Cynghorau Cymuned ym Mhowys, am y cyfnod hwn er mwyn iddynt wasanaethu am gyfnod o chwe blynedd. O 2023 cynhelir etholiadau cyffredin Cynghorau Cymuned bob pum mlynedd, a fydd yn cyd-fynd ag etholiadau cyffredin y Cyngor Sir y lleolir y cymunedau ynddynt.

Rhan 7: Materion y Gweithlu

(Cyfeiriadau allweddol yn y Bil Drafft: Rhan 7, Penodau 1 a 2)

Canllawiau i Gyrrff Cyhoeddus ar faterion y Gweithlu (Pennod 1)

131. Mae Adran 172 yn rhoi pwerau i Weinidogion Cymru roi canllawiau i gyrrff cyhoeddus penodedig ynghylch materion y gweithlu a rhaid i'r cyrrff hynny roi sylw iddi. Mae Adran 173 yn diffinio 'materion y gweithlu' i gynnwys cynllunio'r gweithlu, recriwtio a chadw, rheoli a chydabyddiaeth ariannol, hyfforddiant a datblygu, materion y gweithlu yng nghyd-destun trefniadau cydweithredu, a rhannu gwybodaeth. Nodir y cyrrff cyhoeddus penodedig yn Adran 174.

Comisiwn Staff y Gwasanaethau Cyhoeddus (Pennod 2)

132. Ar ôl ystyried yr ymatebion i'r materion a godwyd ym Mhapur Gwyn¹⁰ Comisiwn Staff y Gwasanaethau Cyhoeddus, bydd darpariaethau yn y Bil Drafft yn sefydlu Comisiwn Staff y Gwasanaethau Cyhoeddus i gynghori Gweinidogion Cymru ar faterion y gweithlu mewn gwasanaethau cyhoeddus datganoledig yng Nghymru. Byddai Comisiwn Staff statudol y Gwasanaethau Cyhoeddus yn disodli'r Comisiwn Staff anstatudol a sefydlwyd ym Medi 2015. Mae hyn yn adlewyrchu'r sylwadau gan rai ymatebwyr y byddai gan Gomisiwn a sefydlir trwy gyfraith fwy o statws, annibyniaeth a hygredd nag un anstatudol.
133. Sefydlir y Comisiwn presennol o dan Adran 60 o Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006 sy'n caniatáu i Weinidogion Cymru wneud unrhyw beth sy'n briodol yn eu barn hwy i wella llesiant economaidd, cymdeithasol neu amgylcheddol Cymru. Yn dibynnu ar ganlyniad datblygiadau parhaus yn y setliad datganoli a sail cymhwysedd deddfwriaethol y Cynulliad Cenedlaethol, mae'n bosibl y bydd Comisiwn Staff statudol y Gwasanaethau Cyhoeddus yn fwy cyfyngedig o ran materion y caiff eu hystyried o'u cymharu â'r Comisiwn Staff anstatudol. Bydd y Llywodraeth, gyda'i phartneriaid, yn parhau i adolygu'r mater hwn.
134. Yn unol â'n bwriad na ddylai'r Comisiwn fod yn gorff parhaol gan mai ei ddiben yw darparu cyngor ar faterion y gweithlu yn ystod y cyfnod hwn o ddiwygio gwasanaethau cyhoeddus, mae Adran 178 yn darparu y bydd y Comisiwn yn rhoi'r gorau i ddarparu cyngor o 1 Ebrill 2021 ac y daw i ben yn llwyr ar 1 Hydref 2021 ar ôl cyflwyno adroddiad terfynol i Weinidogion Cymru. Caiff Gweinidogion Cymru ymestyn oes y Comisiwn hyd at ddyddiad o 1 Ebrill 2023 fan bellaf, a hynny trwy reoliadau.

Rhan 8: Cyffredinol

135. Mae'r darpariaethau yn Rhan 8 yn pennu gweithdrefn y Cynulliad ar gyfer rheoliadau, yn nodi sut y daw'r gwahanol ddarpariaethau i rym, a'r teitl byr. Maent hefyd yn darparu pŵer i Weinidogion Cymru wneud darpariaeth ganlyniadol a throsiannol trwy reoliadau.

¹⁰<http://gov.Cymru/ymgyngoriad/improving/public-gwasanaethau-staff-commission-consultation/?lang=cy>

4. Ymgynghori

136. Yn ei Ddatganiad Deddfwriaethol ym mis Gorffennaf 2011, ymrwymodd y Prif Weinidog i ymgynghori'n briodol ac i ymgysylltu mewn modd ystyrlon â'n partneriaid wrth ddatblygu deddfwriaeth. Yn unol â'r ymrwymiad hwn, fel y nodwyd ym Mhennod 3, mae Llywodraeth Cymru wedi cyhoeddi tri Phapur Gwyn ac wedi ymgynghori arnynt. Roedd y rhain yn nodi'r rhesymau pam yr ydym yn cynnig y dylid diwygio llywodraeth leol yng Nghymru a sut y byddem yn mynd ati i'w diwygio.
137. Cynhaliwyd ymgynghoriad ar y Papur Gwyn cyntaf *Diwygio Llywodraeth Leol* o 8 Gorffennaf tan 1 Hydref 2014 a derbyniwyd 170 o ymatebion. Cyhoeddwyd crynodeb o'r ymatebion i'r ymgynghoriad ym mis Rhagfyr 2014 ac mae ar gael yn [Llywodraeth Cymru | Papur Gwyn Datganoli, Democratiaeth a Chyflawni - Diwygio Llywodraeth Leol](#). Prif ddiben y Papur Gwyn oedd nodi cynigion ar gyfer y Bil Llywodraeth Leol (Cymru) cyntaf. Roedd hefyd yn amlinellu gweledigaeth Llywodraeth Cymru ar gyfer dyfodol llywodraeth leol yng Nghymru.
138. Derbyniwyd 52 o ymatebion i'r ymgynghoriad ar yr ail Bapur Gwyn, *Comisiwn Staff i'r Gwasanaethau Cyhoeddus* a gynhaliwyd o 21 Hydref 2014 tan 13 Ionawr 2015. Roedd yr ymgynghoriad yn canolbwyntio ar nifer o faterion yn ymwneud â chylch gorchwyl, aelodaeth, amseru, cwmpas a threfniadau gweithio Comisiwn Staff, boed yn anstatudol neu'n statudol. Roedd consensws cyffredinol yn yr ymatebion ynglŷn â gwerth posibl Comisiwn Staff y Gwasanaethau Cyhoeddus o ran cynorthwyo'r broses o uno Awdurdodau Lleol ac ystyried materion ehangach yn ymwneud â gweithlu'r gwasanaethau cyhoeddus. Cyhoeddwyd crynodeb o'r ymatebion ym mis Mawrth 2015 ac mae ar gael yn [Llywodraeth Cymru | Papur Gwyn Datganoli, Democratiaeth a Chyflawni - Comisiwn Staff i'r Gwasanaethau Cyhoeddus](#).
139. Cynhaliwyd ymgynghoriad ar y trydydd Papur Gwyn *Diwygio Llywodraeth Leol: Grym i Bobl Leol* o 3 Chwefror tan 28 Ebrill 2015. Prif ddiben y trydydd Papur Gwyn oedd nodi cynigion ar gyfer Bil Drafft (y Bil Drafft hwn), a fyddai'n cael ei gyhoeddi ar gyfer ymgynghoriad ym mis Tachwedd 2015, er mwyn cwblhau'r rhaglen o uno a diwygio Siroedd neu Fwrdeistrefi Sirol. Roedd yr ymgynghoriad yn ymwneud â nifer fawr o faterion - rhai ohonynt o natur dechnegol. Cyhoeddwyd tair fersiwn o'r Papur Gwyn i hwyluso'r ymgynghoriad - fersiwn lawn, fersiwn Pob Dydd a fersiwn Pobl Ifanc. Datblygwyd holiadur ymgynghori ar-lein hefyd. Roedd hyn yn rhoi'r cyfle i ymatebwyr nail ai i fynd i'r afael â'r holl faterion a oedd dan sylw yn y Papur Gwyn neu i lenwi fersiwn fyrrach o'r holiadur, a oedd yn canolbwyntio ar y prif faterion a fyddai o ddiddordeb i'r cyhoedd. Anogwyd yr ymatebwyr i lenwi'r holiadur ar-lein, er bod y dewis ar gael iddynt anfon ymateb ysgrifenedig hefyd. Mae'r Papur Gwyn ar gael yn [Llywodraeth Cymru | Papur Gwyn Datganoli, Democratiaeth a Chyflawni - Grym i Bobl Leol](#).
140. Yn ystod y cyfnod ymgynghori, cynhaliwyd ymgyrch gyhoeddus 'Mae Cynghorau yng Nghymru yn mynd i newid' i godi ymwybyddiaeth o'r

ymgynghoriad ar y Papur Gwyn, gwella dealltwriaeth o ddiwygio Llywodraeth Leol a chynyddu nifer yr ymatebion oddi wrth aelodau'r cyhoedd yn gyffredinol. Fel cam unigryw hefyd, sefydlwyd 'Pôl Piniwn' i geisio barn am faterion allweddol. Denodd hyn 3,166 o ymatebion oddi wrth ystod eang o bobl o bob ardal Llywodraeth Leol yng Nghymru.

141. Yn ystod y cyfnod ymgynghori, cynhaliwyd 38 o ddigwyddiadau ymgysylltu gydag Awdurdodau Lleol ac amrywiaeth helaeth o randdeiliaid. Daeth dros 600 o unigolion i'r cyfarfodydd, a oedd wedi'u cynllunio i gyfleu i bob grŵp o randdeiliaid sut y byddai'r diwygiadau yn effeithio arnynt hwy, ac i'w helpu i ymateb yn effeithiol i'r ymgynghoriad.

142. Derbyniwyd cyfanswm o 726 o ymatebion i'r ymgynghoriad oddi wrth ystod eang o unigolion a sefydliadau. Llenwodd 452 o ymatebwyr yr holiadur llawn a'r fersiwn pob dydd a dewisodd 274 o'r ymatebwyr gyflwyno ymatebion rhydd.

Math o Ymatebydd	Nifer	%
Aelod o'r Cyhoedd	298	41%
Aelod Etholedig	49	7%
Cyngor Sir neu Gyngor Bwrdeistref Sirol	40 ¹¹	5%
Cyngor Tref / Cymuned	196	27%
Grŵp Gwleidyddol / Plaid Wleidyddol	31	4%
Undeb Llafur	6	1%
Y Trydydd Sector	20	3%
Corff Cynrychioliadol / Corff neu Gymdeithas Broffesiynol	26	2%
Asiantaeth Llywodraeth / Corff Sector	17	4%
Cyhoeddus Arall		
Arall	43	6%

143. Cyhoeddwyd adroddiad yn crynhoi'r ymatebion i'r ymgynghoriad ar y Papur Gwyn ac mae i'w weld yn: [Llywodraeth Cymru | Papur Gwyn Datganoli, Democratiaeth a Chyflawni - Diwygio Llywodraeth Leol: Grym i Bobl Leol.](#)

144. Nid ydym yn bwrw ymlaen â'r holl gynigion a drafodwyd yn y trydydd Papur Gwyn yn y Drafft Bil hwn. Mae'r cynigion a oedd wedi'u cynnwys yn y Papur Gwyn ond sydd heb eu cynnwys yn y Bil Drafft hwn wedi'u cynnwys yn y Ddogfen Ymgynghori a gyhoeddir i gyd-fynd â'r Bil Drafft hwn.

¹¹ Cafwyd ymatebion gan yr holl brif awdurdodau lleol. Mae'r ffigurau'n cynnwys ymatebion gan Adrannau unigol o fewn Cyngorau Sir neu Gyngorau Bwrdeistref Sirol.

5. Y pŵer i wneud is-ddeddfwriaeth

145. Ceir darpariaethau yn y Bil Drafft i wneud is-ddeddfwriaeth, cyfarwyddiadau a phenderfyniadau, ac i gyhoeddi canllawiau. Mae Tabl 5.1 (is-ddeddfwriaeth) a Thabl 5.2 (cyfarwyddiadau, penderfyniadau a chanllawiau) yn nodi'r canlynol mewn perthynas â'r darpariaethau hyn:

- i) yr unigolyn neu'r corff y rhoddir y pŵer iddo;
- ii) ar ba ffurf y caiff y pŵer ei arfer;
- iii) priodoldeb y pŵer dirprwyedig; a
- iv) y weithdrefn a gymhwysir (cadarnhaol neu negyddol) os o gwbl, ynghyd â'r rheswm pam yr ystyrir ei bod yn briodol.

146. Bydd Llywodraeth Cymru yn ymgynghori ar gynnwys yr is-ddeddfwriaeth pan ystyrir bod hynny'n briodol.

5.1 Darpariaethau is-ddeddfwriaeth gyda'r Bil Drafft

Adran o'r Bil neu Atodlen i'r Bil	Rhoddir y pŵer i	Ffurf	Priodoldeb	Gweithdrefn	Rheswm dros y weithdrefn
Adran 15(3)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Mae'n rhoi'r pŵer i ragnodi swyddogaethau a chyllid Awdurdodau Cysgodol. Mae angen ymgynghori ac ymgysylltu â'r Cyngorau presennol er mwyn pennu'n union pa swyddogaethau y bydd angen i Awdurdodau Cysgodol eu harfer.	Negyddol	Rheoliadau dros dro eu natur fydd y rhain a byddant ond yn ymwneud â swyddogaethau presennol llywodraeth leol sydd i'w harfer gan y Cyngorau Sir newydd yn ystod y cyfnod cysgodol.
Adran 19(1)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Mae'n rhoi'r pŵer i wneud darpariaethau atodol, cysylltiedig, canlyniadol a throsiannol neu ddarpariaethau arbed. Bydd y rheoliadau yn ymdrin â manylion.	Negyddol, oni fyddant yn ceisio addasu ac ati ddeddfwriaeth sylfaenol, os felly byddant yn gadarnhaol.	Bydd y rheoliadau hyn yn gyfyngedig i faterion at ddibenion cyffredinol darpariaethau Rhan 2 o'r Bil Drafft, sy'n deillio ohonynt neu sy'n rhoi effaith iddynt ac, felly, byddant yn cynnwys manylion cymharol fân. Felly, mae'n briodol dilyn y weithdrefn penderfyniad negyddol. Os bydd y rheoliadau yn addasu neu'n diwygio ac ati ddarpariaethau mewn deddfwriaeth sylfaenol, byddai'r weithdrefn gadarnhaol yn gymwys.

Adran 20(1)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Mae'n rhoi'r pŵer i roi dyddiad diweddarach yn lle unrhyw ddyddiad yn y Rhan hon, darpariaethau penodedig eraill yn y Bil Drafft ac adrannau 2(8) a 39(2) o Ddeddf Llywodraeth (Cymru) 2015. O dan rai amgylchiadau efallai y bydd angen newid rhai'r o'r dyddiadau yn y darpariaethau penodedig ond ni ellir rhagweld p'un a gaiff y pŵer hwn ei arfer na pha ddyddiad diweddarach a gâi ei bennu ar yr adeg hon.	Cadarnhaol	Byddai'r rheoliadau yn diwygio deddfwriaeth sylfaenol ac, felly, ystyrir ei bod yn briodol dilyn y weithdrefn gadarnhaol.
-------------	--------------------	------------	--	------------	---

Adran 27(1)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Mae'n galluogi Gweinidogion Cymru i ddiwygio, dirymu, diddymu neu ddatgymhwyso deddfwriaeth bresennol y maent yn ystyried ei bod yn atal awdurdodau lleol rhag arfer y pŵer cyffredinol. Ni ellir rhagweld sut y bydd awdurdodau lleol cymwys am ddefnyddio'r pŵer cyffredinol na pha rwystrau deddfwriaethol a fydd yn eu hwynebu, o bosibl. Mae'n briodol sicrhau bod gan Weinidogion Cymru yr hyblygrwydd i ymdrin â rhwystrau o'r fath drwy reoliadau.	Cadarnhaol, oni bai bod y rheoliadau ond yn ceisio diwygio rheoliadau cynharach neu is-ddeddfwriaeth (Negyddol).	Gallai rheoliadau o dan yr adran hon ddiwygio deddfwriaeth sylfaenol ac, felly, ystyrir ei bod yn briodol dilyn gweithdrefn gadarnhaol y Cynulliad o dan yr amgylchiadau hynny. Fodd bynnag, ystyrir ei bod yn briodol dilyn y weithdrefn negyddol pan fo'r rheoliadau ond yn ceisio diwygio is-ddeddfwriaeth neu reoliadau cynharach.
-------------	--------------------	------------	--	--	--

Adran 27(2)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Mae'n galluogi Gweinidogion Cymru i leihau neu ddileu unrhyw orgyffwrdd rhwng y pŵer cyffredinol ac unrhyw bwerau sy'n bodoli eisoes. Ni ellir rhagweld sut y bydd awdurdodau lleol cymwys am ddefnyddio'r pŵer cyffredinol na pha rwystrau deddfwriaethol a fydd yn eu hwynebu, o bosibl. Mae'n briodol sicrhau bod gan Weinidogion Cymru yr hyblygrwydd i ymdrin â gorgyffwrdd o'r fath drwy reoliadau.	Cadarnhaol, oni bai bod y rheoliadau ond yn ceisio diwygio rheoliadau cynharach neu is-ddeddfwriaeth (Negyddol).	Gallai rheoliadau o dan yr adran hon ddiwygio deddfwriaeth sylfaenol ac, felly, ystyrir ei bod yn briodol dilyn gweithdrefn gadarnhaol y Cynulliad o dan yr amgylchiadau hynny. Fodd bynnag, ystyrir ei bod yn briodol dilyn y weithdrefn negyddol pan fo'r rheoliadau ond yn ceisio diwygio is-ddeddfwriaeth neu reoliadau cynharach.
-------------	--------------------	------------	---	--	---

Adran 27(3)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Mae'n galluogi Gweinidogion Cymru i atal awdurdodau lleol cymwys rhag defnyddio'r pŵer cyffredinol at ddibenion penodol. Ni ellir rhagweld sut y bydd awdurdodau lleol cymwys am ddefnyddio'r pŵer cyffredinol ac efallai y ceir amgylchiadau lle y bydd angen cyfyngu ar y pŵer cyffredinol. Mae'n briodol bod gan Weinidogion Cymru y pŵer i fynd i'r afael ag amgylchiadau o'r fath drwy reoliadau.	Cadarnhaol, oni bai bod y rheoliadau ond yn ceisio diwygio rheoliadau cynharach (negyddol).	Gallai rheoliadau o dan yr adran hon newid y ffordd y mae deddfwriaeth sylfaenol yn gweithredu ac ystyrir ei bod yn briodol dilyn gweithdrefn gadarnhaol y Cynulliad o dan yr amgylchiadau hynny. Fodd bynnag, ystyrir ei bod yn briodol dilyn y weithdrefn negyddol pan fo'r rheoliadau ond yn ceisio diwygio rheoliadau cynharach (a fydd wedi bod yn destun y weithdrefn gadarnhaol)
Adran 27(4)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Mae'n galluogi Gweinidogion Cymru i osod amodau ar y ffordd y caiff y pŵer cyffredinol ei arfer. Ni ellir rhagweld sut y bydd awdurdodau lleol cymwys am ddefnyddio'r pŵer cyffredinol ac efallai y ceir amgylchiadau lle y bydd angen gosod amodau ar y ffordd y caiff y pŵer cyffredinol ei arfer. Mae'n briodol bod Gweinidogion Cymru yn gallu gosod amodau o'r fath drwy reoliadau.	Cadarnhaol, oni bai bod y rheoliadau ond yn ceisio diwygio rheoliadau cynharach (negyddol).	Gallai rheoliadau o dan yr adran hon newid y ffordd y mae deddfwriaeth sylfaenol yn gweithredu ac, felly, ystyrir ei bod yn briodol dilyn gweithdrefn gadarnhaol y Cynulliad o dan yr amgylchiadau hynny. Fodd bynnag, ystyrir ei bod yn briodol dilyn y weithdrefn negyddol pan fo'r rheoliadau ond yn ceisio diwygio rheoliadau cynharach (a fydd wedi bod yn destun y weithdrefn gadarnhaol)

Adran 31(5)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Y pŵer i Weinidogion Cymru ragnodi'r cymwysterau y mae'n rhaid i glerc Cyngor Cymuned feddu arnynt er mwyn bodloni amod cymhwysedd. Mae'r Bil Drafft yn nodi bod yn rhaid i'r clerc feddu ar gymhwyster proffesiynol er mwyn i'r Cyngor fod â chymhwysedd ond mae natur cymwysterau proffesiynol yn newid yn rheolaidd a byddai angen newid y ddeddfwriaeth sylfaenol yn aml pe bai'r manylion wedi'u rhagnodi yn y Bil Drafft. Felly, mae'n briodol bod Gweinidogion Cymru yn gallu rhagnodi cymwysterau mewn rheoliadau.	Negyddol	Mae'n dechnegol/gweithdrefnol ei natur ac, felly, ystyrir bod y weithdrefn negyddol yn briodol.
-------------	--------------------	------------	--	----------	---

Adran 34(1)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Mae'n rhoi'r hyblygrwydd i Weinidogion Cymru ddiwygio'r amodau sy'n wneud â Chynghorau Cymuned â chymhwysedd. Nodir yr amodau yn y Bil Drafft ond yng ngoleuni profiad, efallai y bydd amgylchiadau lle y byddai'n fuddiol naill ai diwygio, dileu neu ychwanegu amodau cymhwysedd yn y dyfodol. Felly, ystyrir ei bod yn briodol bod Gweinidogion Cymru yn gallu cael pŵer i wneud rheoliadau er mwyn ymdrin ag amgylchiadau o'r fath.	Cadarnhaol	Gan y bydd y pŵer i wneud rheoliadau yn ei gwneud yn bosibl i ddeddfwriaeth sylfaenol gael ei diwygio drwy ddileu, ychwanegu neu newid gofyniad o ran cymhwysedd neu newid yr amgylchiadau lle y gall Cyngor beidio â bod yn gymwys, ystyrir y bydd y weithdrefn gadarnhaol yn sicrhau'r lefel briodol o graffu gan y Cynulliad.
Adran 37(4)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Pŵer i ddiwygio'r rhestr o gyrff sy'n awdurdodau sy'n gysylltiedig â'r Cyngor Sir. Mae'r Bil Drafft yn nodi'r cyrff hynny rydym bellach yn ystyried eu bod yn awdurdodau sy'n gysylltiedig â'r Cyngor Sir ond efallai y bydd angen diwygio'r rhestr rywbryd yn y dyfodol felly mae'n briodol bod gan Weinidogion Cymru yr hyblygrwydd i ddiwygio'r rhestr drwy reoliadau.	Cadarnhaol	Gallai'r ffaith ei fod wedi'i restru'n awdurdod sy'n gysylltiedig â Chyngor Sir gael effaith sylweddol ar gorff cyhoeddus, felly mae angen lefel briodol o graffu gan y Cynulliad.

Adran 52(7)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Pŵer i wneud darpariaeth bellach ynghylch ffurf a chynnwys datganiad o flaenoriaethau ac amcanion. Mae'n Bil Drafft yn nodi'r prif ofyniad i lunio datganiad. Nid ystyrir bod y manylion am ffurf a chynnwys y datganiad yn ddigon pwysig i gyfiawnhau eu nodi yn y Bil Drafft.	Negyddol	Mae'n dechnegol/gweithdrefnol ei natur ac efallai y bydd angen ei ddiwygio yn eithaf aml.
-------------	--------------------	------------	---	----------	---

Adran 57(1)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Pŵer i fynnu bod trefniadau yn cael eu gwneud ynglŷn â dirprwyo swyddogaethau i bwyllgorau ardaloedd cymunedol neu i gyfyngu ar y swyddogaethau a gaiff eu dirprwyo iddynt. Oherwydd y nifer fawr o swyddogaethau a fydd gan y Cynghorau newydd, mae darpariaethau ynghylch dirprwyo pwerau neu gyfyngu ar y pwerau a gaiff eu dirprwyo yn debygol o fod yn fanwl ac yn dechnegol ac efallai y bydd angen eu diwygio yn eithaf aml wrth i swyddogaethau presennol gael eu diwygio, wrth i swyddogaethau newydd gael eu rhoi neu yng ngoleuni profiad. Felly, mae'n briodol sicrhau bod gan Weinidogion Cymru yr hyblygrwydd i ymdrin â materion o'r fath drwy reoliadau.	Negyddol	Mae'n dechnegol/gweithdrefnol ei natur ac efallai y bydd angen ei ddiwygio yn eithaf aml.
-------------	--------------------	------------	---	----------	--

Adran 61(1)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Pŵer i gymhwyso deddfiadau at bwyllgorau ardaloedd cymunedol. Mae'n briodol defnyddio rheoliadau i wneud darpariaeth ynghylch cymhwyso deddfiadau eraill at bwyllgorau ardaloedd cymunedol am fod y darpariaethau yn debygol o fod yn rhai technegol iawn eu natur ac mae'n debygol y bydd angen eu diweddarau'n eithaf aml er mwyn adlewyrchu diwygiadau i ddeddfwriaeth bresennol neu ddeddfu deddfwriaeth newydd. Mae'n briodol bod gan Weinidogion Cymru yr hyblygrwydd i ymdrin â'r broses o gymhwyso deddfiadau at bwyllgorau ardaloedd cymunedol drwy reoliadau.	Negyddol	Mae'n dechnegol/gweithdrefnol ei natur ac efallai y bydd angen ei ddiwygio yn eithaf aml.
-------------	--------------------	------------	---	----------	---

Adran 64(3)(e)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Mae'r Bil Drafft yn rhestru categorïau o gyrff a all fod yn gyrff sydd â diddordeb ac mae wedi'i lunio'n eang er mwyn bod yn gynhwysfawr. Fodd bynnag, pe bai angen ychwanegu at y rhestr, mae'r pŵer hwn yn ei gwneud yn bosibl i gyrff eraill sydd â diddordeb gael eu rhagnodi. Mae'n briodol bod gan Weinidogion Cymru yr hyblygrwydd i ychwanegu at y rhestr drwy reoliadau.	Negyddol	Mae'n dechnegol/gweithdrefnol ei natur ac efallai y bydd angen ei ddiwygio yn eithaf aml.
----------------	--------------------	------------	---	----------	---

Adran 64(6)(b)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Mae'n rhoi'r pŵer i ragnodi awdurdodau perthnasol ychwanegol y gall cyrff sydd â diddordeb gyflwyno ceisiadau gwella iddynt. Yn y lle cyntaf, y bwriad yw mai dim ond i Gyngorau Sir y bydd modd cyflwyno ceisiadau gwella. Mae'n bosibl, yn y dyfodol, y byddai'n ddymunol cynnwys cyrff cyhoeddus eraill. Felly, mae'n briodol bod gan Weinidogion Cymru yr hyblygrwydd i wneud darpariaethau o'r fath mewn rheoliadau.	Cadarnhaol	Ar y sail, pe câi ei ddefnyddio, y byddai'n cymhwyso'r ddyletswydd at gyrff cyhoeddus am y tro cyntaf ac y gallai gyfiawnhau'r gwaith craffu sy'n gysylltiedig â'r weithdrefn gadarnhaol.
Adran 65(c)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Mae'n rhoi'r pŵer i osod gofynion o ran y ffordd y caiff ceisiadau gwella eu cyflwyno. Mae'r Bil Drafft yn nodi'n fanwl y weithdrefn ar gyfer rheoli ceisiadau gwella ond mae'n bosibl, yng ngoleuni profiad, y bydd angen rhagor o fanylion, felly pŵer galluogi yw hwn.	Negyddol	Mae'n dechnegol/gweithdrefnol ei natur, felly efallai y bydd angen ei ddiwygio yn eithaf aml.

Adran 69(2)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Mae'n rhoi'r pŵer i'w gwneud yn ofynnol i awdurdodau perthnasol gyhoeddi gwybodaeth am benderfyniadau i gynnal trafodaethau â chyrff sydd wedi cyflwyno ceisiadau gwella. Mae'r Bil Drafft yn nodi'r prif ofyniad. Byddai rheoliadau yn briodol ar gyfer gwneud darpariaeth ar gyfer manylion a materion sy'n ymwneud â gweithdrefnau y mae'n bosibl y bydd angen eu diwygio yn eithaf aml.	Negyddol	Mae'n dechnegol/gweithdrefnol ei natur, felly efallai y bydd angen ei ddiwygio yn eithaf aml.
Adran 70(2)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Mae'n rhoi'r pŵer i ragnodi pa faterion y mae'n rhaid mynd i'r afael â hwy yng ngweithdrefn gwyno awdurdod perthnasol. Mae'r Bil Drafft yn nodi'r prif ofyniad ac mae Cyngorau wedi sefydlu gweithdrefnau a all fod yn ddigonol. Byddai rheoliadau ond yn ymdrin â manylion, pe bai angen.	Negyddol	Mae'n dechnegol/gweithdrefnol ei natur, felly efallai y bydd angen ei ddiwygio yn eithaf aml.

Adran 74(1)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Mae'n rhoi'r pŵer i wneud darpariaeth bellach ynghylch ceisiadau gwella. Mae adran 74(2) yn nodi'r prif faterion y byddai angen i reoliadau fynd i'r afael â hwy. Byddai rheoliadau yn briodol er mwyn darparu ar gyfer manylion y weithdrefn ar gyfer materion y cyfeirir atynt yn adran 74(2). Mae'n briodol sicrhau bod gan Weinidogion Cymru yr hyblygrwydd i ymdrin â materion o'r fath drwy reoliadau.	Negyddol	Mae'n dechnegol/gweithdrefnol ei natur ac efallai y bydd angen ei ddiwygio yn eithaf aml.
-------------	--------------------	------------	--	----------	---

Adran 74(3)(a)-(c)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Pŵer i ddiwygio neu ddiddymu'r rhestr o gyrff sydd â diddordeb, y diffiniad o gorff gwirfoddol a gwneud diwygiadau i'r Rhan hon o ganlyniad i arfer pwerau o dan adran 64 neu 74 (i newid diffiniadau o gyrff sydd â diddordeb neu awdurdodau perthnasol neu ragnodi rhai ychwanegol). Mae'r Bil Drafft yn nodi bwriadau Gweinidogion Cymru ond yn rhoi iddynt bŵer galluogi i wneud diwygiadau os bydd angen yn y dyfodol. Sut bynnag, byddai arfer y pŵer yn ddarostyngedig i'r weithdrefn gadarnhaol.	Cadarnhaol	Byddai'n newid y ddarpariaeth ar wyneb deddfwriaeth sylfaenol.
Adran 76(4)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Pŵer i ragnodi trafodion Cyngor Sir nad yw'r ddyletswydd i ddarlledu'n electronig yn gymwys iddynt. Mae'r Bil Drafft yn nodi'r prif ofynion yn glir ond efallai y bydd angen rhoi hyblygrwydd i ymdrin ag amgylchiadau penodol.	Negyddol	Mae'n dechnegol/gweithdrefnol ei natur ac efallai y bydd angen ei ddiwygio yn eithaf aml.

Adran 76(7)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Pŵer i sicrhau y caiff trafodion awdurdodau tân ac achub a/neu awdurdodau Parciau Cenedlaethol eu darlledu'n electronig. Mae'r Bil Drafft yn gosod gofynion ar Gynghorau Sir i ddechrau ond, yn y dyfodol, efallai yr ystyrir ei bod yn briodol cymhwyso gofynion tebyg at yr Awdurdodau eraill sydd wedi'u rhestru. Byddai'r pŵer hwn yn galluogi hynny.	Negyddol	Mae'n dechnegol/gweithdrefnol ei natur ac efallai y bydd angen ei ddiwygio yn eithaf aml.
Adran 77(1)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Pŵer i ragnodi egwyddorion cyhoeddusrwydd e.e. ffilmio neu recordiad llafar. Mae mynediad cyhoeddus i gyfarfodydd, fel y'i disgrifir yn yr adran hon, wedi gweithio'n dda ar y cyfan gyda rhai eithriadau. Byddai'r pwerau yn ei gwneud yn bosibl i reoliadau gael eu gwneud ynghylch y materion sydd wedi'u rhestru ond efallai y byddant yn ei gwneud yn ofynnol i ddeddfwriaeth sylfaenol bresennol gael ei diwygio.	Cadarnhaol	Byddai'n newid y ddarpariaeth ar wyneb deddfwriaeth sylfaenol.

Adran 91(3)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Pŵer i wneud rheoliadau ynghylch y cyhoeddusrwydd y dylid ei roi i adroddiadau ac argymhellion a wneir gan swyddogion monitro ar ôl ymchwilio i fethiannau honedig aelodau i gydymffurfio â dyletswyddau perfformiad aelodau. Efallai y bydd angen nodi mwy o fanylion am gyhoeddusrwydd, er enghraifft, er mwyn sicrhau y rhoddir y wybodaeth ddiweddaraf i'r cyhoedd a hefyd ddiogelu hawliau Cyngorwyr. Mae a wnelo'r mater hwn â manylion ac mae rheoliadau'n fwy priodol ar ei gyfer, o ystyried yr amgylchiadau ar y pryd.	Negyddol	Mae'n dechnegol/gweithdrefnol ei natur ac efallai y bydd angen ei ddiwygio yn eithaf aml.
-------------	--------------------	------------	--	----------	---

Adran 93(4)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Pŵer i wneud rheoliadau ynghylch y cyhoeddusrwydd y dylid ei roi i unrhyw benderfyniad o dan adran 93 (penderfyniadau'r Pwyllgor Safonau) ac unrhyw gamau a gymerir yn erbyn aelod. Mae'r Bil Drafft yn nodi'r prif ofyniad i'r Swyddog Monitro lunio adroddiadau a gwneud argymhellion ynghylch achosion o dor-dyletswydd yn y rhan hon. Efallai y bydd angen rhoi mwy o fanylion am gyhoeddusrwydd, er enghraifft, er mwyn sicrhau y rhoddir y wybodaeth ddiweddaraf i'r cyhoedd a hefyd ddiogelu hawliau Cynghorwyr. Mae a wnelo'r mater hwn â manylion ac mae rheoliadau'n fwy priodol ar ei gyfer, o ystyried yr amgylchiadau ar y pryd.	Negyddol	Mae'n dechnegol/gweithdrefnol ei natur ac efallai y bydd angen ei ddiwygio yn eithaf aml.
-------------	--------------------	------------	--	----------	--

Adran 93(5)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Dyletswydd i wneud rheoliadau sy'n rhoi hawl i Aelodau Cyngor Sir apelio yn erbyn unrhyw benderfyniad gan bwyllgor safonau o dan adran 93. Mae'r Bil Drafft yn nodi bod yn rhaid bod gan Aelodau hawl i apelio ond mae'n fwy priodol ymdrin â'r weithdrefn fanwl mewn rheoliadau.	Negyddol	Mae'n dechnegol/gweithdrefnol ei natur ac efallai y bydd angen ei ddiwygio yn eithaf aml.
Adran 94(1)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Pŵer i wneud darpariaeth bellach ynghylch y ffordd yr ymdrinnir ag achos posibl o fethu â chydymffurfio â dyletswydd a osodwyd gan Bennod 2. Mae adran 94(2) yn rhoi manylion am y materion allweddol sydd i'w hystyried ond mae'n fwy priodol ymdrin â manylion y gweithdrefnau mewn rheoliadau.	Negyddol	Mae'n dechnegol/gweithdrefnol ei natur ac efallai y bydd angen ei ddiwygio yn eithaf aml.

Adran 98(2)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Pŵer i wneud darpariaeth at ddibenion adran 52A o Ddeddf Llywodraeth Leol 2000 ynghylch yr amgylchiadau lle y dylid trin aelodau o Gyngor Sir yng Nghymru fel pe baent yn grŵp gwleidyddol ac y dylid trin aelod o grŵp gwleidyddol fel arweinydd y grŵp. Mae'r Bil Drafft yn nodi'n glir yr unigolion hynny y bwriedir i'r darpariaethau hyn effeithio arnynt ond mae'r diffiniad manwl o'r categorïau hyn o bobl yn debygol o newid dros amser a byddai'n fwy priodol ymdrin â hwy mewn rheoliadau	Negyddol	Mae'n dechnegol/gweithdrefnol ei natur ac efallai y bydd angen ei ddiwygio yn eithaf aml.
-------------	--------------------	------------	--	----------	---

Adran 106 (2) Mae'n mewnosod paragraff 15 yn Atodlen 1 i Ddeddf Llywodraeth Leol 2000	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Mae'n addas ar gyfer pwerau dirprwyedig am fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i wneud darpariaeth bellach ar gyfer y weithdrefn sydd i'w dilyn gan Awdurdodau Lleol wrth benderfynu a ddylid rhoi caniatâd i aelodau cyfetholedig Pwyllgorau Trosolwg a Chraffu bleidleisio.	Negyddol	Mae'r pwnc yn gymharol ddibwys yn y cynllun deddfwriaethol cyffredinol ac mae'n dechnegol/gweinyddol ei natur.
--	-----------------------	------------	---	----------	--

Adran 111(3)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Dyletswydd i wneud darpariaeth ynghylch yr egwyddorion, y prosesau a'r arferion sy'n ymwneud â llywodraethu da, gan gynnwys rhagnodi unrhyw god ymarfer neu ganllawiau, p'un a gawsant eu rhoi gan Weinidogion Cymru ai peidio. Mae'r darpariaethau hyn, gan gynnwys nodi unrhyw god ymarfer, yn debygol o newid dros amser ac, felly, mae'n fwy priodol ymdrin â hwy mewn rheoliadau.	Cadarnhaol	Er mwyn rhoi sicrwydd ychwanegol i'r Cynulliad y caiff yr egwyddorion ac ati sy'n ymwneud â llywodraethu da eu hystyried yn llawn ac y bydd cyfle i drafod. Yr egwyddorion ac ati fydd y rhan fwyaf sylweddol o ddyletswydd awdurdod lleol i wneud trefniadau llywodraethu a chydymffurfio â hwy, a chydymffurfiaeth â'r ddyletswydd honno a gaiff ei hasesu o dan y darpariaethau diweddarach ar gyfer hunanasesiadau/asesiadau gan gymheiriaid/asesiadau cyfun ac efallai y byddant yn destun adolygiad llywodraethu o dan adran 128.
--------------	--------------------	------------	--	------------	---

Adran 111(4)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Mae'n addas ar gyfer pwerau dirprwyedig am fod hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i wneud darpariaeth bellach ynghylch trefniadau llywodraethu – o ran atebolrwydd ac o ran defnyddio adnoddau Awdurdod Lleol mewn ffordd ddarbodus, effeithlon ac effeithiol.	Negyddol	Mae'n dechnegol/gweithdrefnol ei natur ac efallai y bydd angen ei ddiwygio yn eithaf aml.
Adran 112(7)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Pŵer i wneud darpariaeth bellach ynghylch yr hyn y mae'n rhaid ei gynnwys yn y cynllun corfforaethol. Mae'r Bil Drafft yn nodi'r prif faterion y mae'n rhaid eu cynnwys yn y cynllun corfforaethol ond mae'r gofynion ar Gyngorau Sir yn newid yn rheolaidd dros amser ac mae angen pŵer galluogi er mwyn adlewyrchu amgylchiadau sy'n newid.	Negyddol	Mae'n dechnegol/gweithdrefnol ei natur ac efallai y bydd angen ei ddiwygio yn eithaf aml.

Adran 113(3)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Pŵer i wneud darpariaeth ynghylch sut a phryd y dylid cyhoeddi cynllun corfforaethol. Mae hwn yn ofyniad sy'n debygol o newid dros amser ac, felly, mae rheoliadau'n fwy priodol ar ei gyfer.	Negyddol	Mae'n dechnegol/gweithdrefnol ei natur ac efallai y bydd angen ei ddiwygio yn eithaf aml.
Adran 117(7)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Y pŵer i wneud darpariaeth ynghylch ffurf a chynnwys adroddiad hunanasesu a phryd a sut y mae'n rhaid ei gyhoeddi. Manylion gweithdrefnol sy'n debygol o newid dros amser yw'r rhain ac mae rheoliadau'n fwy priodol ar eu cyfer.	Negyddol	Mae'n dechnegol/gweithdrefnol ei natur ac efallai y bydd angen ei ddiwygio yn eithaf aml.
Adran 118(3)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Pŵer i wneud darpariaeth ynghylch penodi paneli i gynnal asesiadau gan gymheiriaid. Manylion gweithdrefnol sy'n debygol o newid dros amser yw'r rhain ac maent yn fwy priodol ar gyfer rheoliadau.	Negyddol	Mae'n dechnegol/gweithdrefnol ei natur ac efallai y bydd angen ei ddiwygio yn eithaf aml.

Adran 119(3)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Pŵer i ddiwygio adran 119(1) a (2) er mwyn newid pryd a pha mor aml y mae'n rhaid cynnal asesiad gan gymheiriaid. Manylion gweithdrefnol sy'n debygol o newid dros amser yw'r rhain ac maent yn fwy priodol ar gyfer rheoliadau.	Negyddol	Mae'n dechnegol/gweithdrefnol ei natur ac efallai y bydd angen ei ddiwygio yn eithaf aml.
Adran 122	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Pŵer i wneud darpariaeth ynghylch ffurf a chynnwys adroddiad asesiad gan gymheiriaid ac unrhyw ymateb i'r asesiad hwnnw a phryd a sut y mae'n rhaid cyhoeddi'r adroddiad a'r ymateb. Manylion gweithdrefnol sy'n debygol o newid dros amser yw'r rhain ac maent yn fwy priodol ar gyfer rheoliadau.	Negyddol	Mae'n dechnegol/gweithdrefnol ei natur ac efallai y bydd angen ei ddiwygio yn eithaf aml.

Adran 123(3)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Pŵer i newid y diffiniad o reoleiddiwr perthnasol drwy ddiwygio adran 123(2) er mwyn ychwanegu neu ddileu unrhyw berson neu swyddogaeth ac amrywio'r disgrifiad o berson neu swyddogaeth. Mae'r Bil Drafft yn nodi'r rheoleiddwyr sy'n berthnasol ar hyn o bryd. Mae hyn yn debygol o newid mewn ffyrdd na ellir eu rhagweld ac, felly, mae angen pŵer galluogi.	Negyddol	Mae'n dechnegol/gweithdrefnol ei natur ac efallai y bydd angen ei ddiwygio yn eithaf aml.
Adran 127	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Pŵer i wneud darpariaeth ynghylch pryd y mae'n rhaid cynnal asesiad cyfun, ffurf a chynnwys adroddiad asesiad cyfun ac unrhyw ymateb i'r asesiad hwnnw a phryd a sut y mae'n rhaid cyhoeddi'r adroddiad a'r ymateb. Manylion gweithdrefnol sy'n debygol o newid dros amser yw'r rhain ac maent yn fwy priodol ar gyfer rheoliadau.	Negyddol	Mae'n dechnegol/gweithdrefnol ei natur ac efallai y bydd angen ei ddiwygio yn eithaf aml.

Adran 132(6)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Pŵer i newid y rhestr o bobl sydd eu hangen i helpu adolygwr sy'n cynnal adolygiad llywodraethu drwy ddiwygio adran 132(3) er mwyn ychwanegu neu ddileu person neu amrywio'r disgrifiad o berson. Manylion gweithdrefnol sy'n debygol o newid dros amser yw'r rhain ac maent yn fwy priodol ar gyfer rheoliadau.	Negyddol	Mae'n dechnegol/gweithdrefnol ei natur ac efallai y bydd angen ei ddiwygio yn eithaf aml.
--------------	--------------------	------------	--	----------	---

Adran 138(3)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Pŵer i ddiwygio, diddymu, dirymu neu gymhwyso unrhyw ddarpariaeth statudol berthnasol at ddibenion ei chymhwyso mewn perthynas â swyddogaethau sy'n arferadwy gan Weinidogion Cymru neu eu henwebai yn rhinwedd cyfarwyddyd o dan adran 138 (1) y bydd swyddogaethau penodol Cyngor Sir yn cael eu harfer gan Weinidogion Cymru neu berson a enwebwyd ganddynt. Bydd yr amgylchiadau lle y ceir ymyriad yn wahanol ym mhob achos ac, felly, ni ellir rhagweld ym mha ffordd y gallai angen cymhwyso darpariaeth statudol.	Negyddol	Mae'n dechnegol/gweithdrefnol ei natur gan mai dim ond pan fydd angen gwneud hynny er mwyn sicrhau effeithiolrwydd cyfarwyddyd o dan adran 138(1) y caiff ei ddefnyddio. Felly, bydd unrhyw ddiwygiad ac ati a wneir gan y rheoliadau am gyfnod cyfyngedig yn unig.
Adran 143(2)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Pŵer i wneud darpariaeth bellach o ran cydgysylltu'r broses o arfer swyddogaethau perthnasol gan reoleiddwyr perthnasol. Manylion gweithdrefnol sy'n debygol o newid dros amser yw'r rhain ac maent yn fwy priodol ar gyfer rheoliadau.	Negyddol	Mae'n dechnegol/gweithdrefnol ei natur ac efallai y bydd angen ei ddiwygio yn eithaf aml.

Adran 157(3)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Mae'n rhoi'r hyblygrwydd i Weinidogion Cymru bennu dyddiad addas y bydd yn rhaid i'r Comisiwn gyflwyno ei adroddiadau terfynol i'r Cynghorau Sir yn unol ag ef. Felly, mae'n briodol bod gan Weinidogion Cymru yr hyblygrwydd i bennu dyddiad drwy reoliadau.	Negyddol	Mae pwnc y rheoliadau hyn yn dechnegol/gweithdrefnol ei natur ac mae ond yn pennu dyddiad y bydd yn rhaid cyflwyno adroddiadau yn unol ag ef.
Adran 158(1)	Cyngor Sir	Gorchymyn	Pŵer i weithredu argymhellion i newid trefniadau Cynghorau Cymuned mewn adroddiad gan Gomisiwn Democratiaeth Leol a Ffiniau Cymru heb addasiadau neu gyda'r cyfryw addasiadau ag y cytunir arnynt â'r Comisiwn. Dim ond ar ôl i'r Comisiwn gwblhau ei adolygiad o dan y Bil Drafft y bydd y Cyngor yn gallu gweithredu argymhellion y Comisiwn. Bydd angen pŵer gorchymyn i roi'r argymhellion ar waith, nad yw'n rhan o'r Bil Drafft.	Dim gweithdrefn gan y Cynulliad	Ni fydd y gorchymyn yn cael ei ystyried gan y Cynulliad gan y bydd yn cael ei wneud gan y Cyngor Sir ac felly ni fydd unrhyw weithdrefn gan y Cynulliad ynghlwm wrtho.

Adran 158(3)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Mae'n rhoi'r hyblygrwydd i Weinidogion Cymru bennu dyddiad y bydd yn rhaid i orchymyn gan Gyngor Sir mewn perthynas â threfniadau Cyngor Cymuned ddod i rym yn unol ag ef. Mater gweithdrefnol yw hwn ac felly mae'n briodol ar gyfer rheoliadau.	Gweithdrefn negyddol	Mae pwnc y rheoliadau hyn yn dechnegol/gweithdrefnol ei natur ac mae ond yn pennu dyddiad y bydd yn rhaid i orchymyn ddod i rym yn unol ag ef.
Adran 159(2)	Gweinidogion Cymru	Gorchymyn	Mae'n rhoi'r hyblygrwydd i Weinidogion Cymru wneud darpariaeth ar gyfer trefniadau Cyngorau Cymuned os nad yw'r Comisiwn yn cyflwyno adroddiad sy'n cynnwys ei argymhellion terfynol fel na fydd oedi cyn rhoi'r adolygiad ar waith. Ni wyddys o dan ba amgylchiadau y gallai fyth fod angen gwneud gorchymyn o'r fath ac, felly, mae'n briodol bod gan Weinidogion Cymru y pŵer i ymdrin ag amgylchiadau o'r fath drwy reoliadau.	Dim gweithdrefn gan y Cynulliad	Mae'r weithdrefn yn adlewyrchu'r hyn sydd eisoes ar waith i weithredu argymhellion adolygiad o'r fath yn Neddf Democratiaeth Leol (Cymru) 2013 a'r Bil Llywodraeth Leol (Cymru) cyntaf, a ystyrir yn "orchymynion lleol". Fel rhan o weithdrefn yr adolygiad, bydd cryn dipyn o ymgynghori â'r cyhoedd ynghylch y materion y mae angen mynd i'r afael â hwy yn y rheoliadau ac unrhyw argymhellion gan CDLFfC.

Adran 159(6)	Gweinidogion Cymru	Gorchymyn	Mae'n rhoi'r pŵer i Weinidogion Cymru amrywio neu ddiddymu gorchymyn a wneir o dan 159 (2) pan na fydd y Comisiwn wedi cyflwyno adroddiad sy'n cynnwys ei argymhellion terfynol. Ni fydd modd gwybod o dan ba amgylchiadau y gallai fod angen gwneud gorchymyn felly mae angen pŵer galluogi.	Dim gweithdrefn gan y Cynulliad	Bydd gorchmynion o dan adran 159(2) yn cael eu hystyried yn "orchmynion lleol" ac ni fyddant yn destun gweithdrefn gan y Cynulliad. Ystyrir ei bod yn briodol y dylid ystyried bod unrhyw orchmynion sy'n eu hamrywio neu'n eu diddymu hefyd gael eu hystyried yn orchmynion lleol ac felly na fyddant yn destun gweithdrefn gan y Cynulliad.
Adran 160(1)	Gweinidogion Cymru	Gorchymyn	Mae'n rhoi'r pŵer i weithredu argymhellion y Comisiwn heb addasiadau neu gyda'r cyfryw addasiadau ag y cytunir arnynt â'r Comisiwn os nad oes gorchymyn wedi cael ei wneud gan Gyngor erbyn dyddiad penodedig. Felly nid oes modd gwybod o dan ba amgylchiadau y gallai fod angen gorchymyn ac felly mae angen pŵer galluogi.	Dim gweithdrefn gan y Cynulliad	Mae'r weithdrefn yn adlewyrchu'r hyn sydd eisoes ar waith i weithredu argymhellion y cyfryw adolygiad yn Neddf Democratiaeth Leol (Cymru) 2013 a'r Bil Llywodraeth Leol (Cymru) cyntaf, a ystyrir yn "orchmynion lleol" gan fod ganddynt gymeriad deddfwriaeth leol ac na fyddant yn destun unrhyw weithdrefn gan y Cynulliad.

Adran 162(2)	Gweinidogion Cymru a Chynghorau Sir	Gorchymyn	Mae'n galluogi Cyngor Sir neu Weinidogion Cymru (yn dibynnu ar bwy a wnaeth y gorchymyn gwreiddiol) i amrywio neu ddiddymu gorchmynion a wneir o dan adran 158(1) a 160(1), gan gynnwys unrhyw ddarpariaeth gysylltiedig, atodol neu drosiannol a wneir o dan 161(2). Nid oes modd gwybod o dan ba amgylchiadau y bydd y gorchmynion hyn yn cael eu gwneud ac felly mae angen pŵer galluogi.	Dim gweithdrefn gan y Cynulliad	Bydd gorchmynion gan Weinidogion Cymru i roi adolygiadau o Gynghorau Cymuned ar waith yn cael eu hystyried yn "orchmynion lleol" ac ni fyddant yn destun unrhyw weithdrefn gan y Cynulliad. Felly ystyrir ei bod yn briodol y dylid ystyried unrhyw ddarpariaeth gysylltiedig ac ati yn ddeddfwriaeth leol hefyd ac felly na fydd yn destun gweithdrefn gan y Cynulliad. Ni fydd gorchmynion gan gynghorau sir yn cael eu hystyried gan y Cynulliad ac felly ni fydd unrhyw weithdrefn gan y Cynulliad ynghlwm wrthynt.
--------------	-------------------------------------	-----------	--	---------------------------------	---

Adran 163(1)	Gweinidogion Cymru	Rheoliad	Mae'n rhoi'r pŵer i wneud darpariaeth gysylltiedig, ganlyniadol, atodol neu drosiannol mewn perthynas â gorchmynion a wneir o dan adrannau 158(1), 159(2) neu 160(1). O ran Gweinidogion Cymru, nid oes modd gwybod ymlaen llaw o dan ba amgylchiadau y bydd y gorchmynion hyn yn cael eu gwneud felly mae angen pŵer galluogi.	Gweithdrefn negyddol, ond gweithdrefn gadarnhaol os bydd angen diwygio, diddymu neu addasu deddfwriaeth sylfaenol	Bydd pwnc y rheoliadau yn dechnegol ei natur ac ni fydd yn cyflwyno polisi newydd. Felly mae'r weithdrefn negyddol yn briodol, oni fydd y rheoliadau yn diwygio deddfwriaeth sylfaenol, os felly ystyrir bod y weithdrefn gadarnhaol yn rhoi lefel briodol o graffu i'r Cynulliad.
Adran 166(3)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Mae adran 166(2) yn rhoi pŵer cyfarwyddo i Weinidogion Cymru atal ceisiadau cymunedol (i greu, uno ac ati Gyngor Cymuned) nes bod cyfarwyddyd arall wedi'i wneud. Dim ond yn ystod yr adolygiad o Gyngorau Cymuned a'r cyfnod gweithredu, ac am gyfnod byr wedi hynny y bwriedir i'r pŵer cyfarwyddo fod ar gael. Mae'r pŵer hwn i wneud rheoliadau yn galluogi Gweinidogion Cymru i ddiddymu'r pŵer i wneud cyfarwyddyd pan na fydd ei angen mwyach.	Negyddol	Mater gweithredol yw hwn, sy'n ymwneud â llywodraethu lleol ac nid yw'n cyflwyno polisi newydd.

Adran 175(1)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Mae'n rhoi'r pŵer i ychwanegu corff at gylch gwaith Comisiwn Staff y Gwasanaethau Cyhoeddus neu ei ddileu ohono. Mae'r rhestr yn y Bil Drafft yn hollgynhwysfawr ond mae'r posibilrwydd o greu neu ddiddymu cyrff cyhoeddus yn y dyfodol yn golygu bod angen pŵer galluogi.	Negyddol	Mae swyddogaethau'r Comisiwn Staff a Gweinidogion Cymru ar wyneb y Bil. Ni fyddai ychwanegu cyrff cyhoeddus newydd yn effeithio ar y ddarpariaeth yn sylweddol nac yn rhoi pwerau sylweddol eraill i Weinidogion Cymru.
Adran 178(4)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Mae'n rhoi'r pŵer i ddiwygio'r dyddiad ar gyfer diddymu isadrannau (1) i (3). Mae'r Bil yn darparu ar gyfer diddymu'r Comisiwn erbyn dyddiad penodedig ond efallai y bydd amgylchiadau lle y byddai'n fanteisiol newid y dyddiad hwn. Pŵer galluogi yw hwn ond mae'n gyfyngedig ac ni chaiff ei arfer i estyn oes y Comisiwn y tu hwnt i 1 Ebrill 2023.	Cadarnhaol	Byddai estyniad i oes Comisiwn Staff y Gwasanaethau Cyhoeddus yn cynyddu lefelau gwariant y Llywodraeth mewn perthynas ag ef.

Adran 181(1)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Mae'n rhoi pŵer i wneud darpariaeth atodol ac ati mewn perthynas â rhoi effaith lawn i unrhyw rai o'r darpariaethau yn Rhan 2 i Ran 7 o'r Bil Drafft, ar wahân i Bennod 1 o Ran 6. Rheoliad safonol yw hwn, sy'n gwneud pŵer i wneud newidiadau canlyniadol na ellir eu rhagweld.	Negyddol	Bydd pwnc y rheoliadau hyn yn dechnegol ei natur ac ni fyddant yn cyflwyno polisi newydd.
Adran 183(3)	Gweinidogion Cymru	Gorchymyn	Pŵer i gychwyn darpariaethau yn y Bil nad ydynt eisoes wedi'u cychwyn yn 183(2).	Negyddol	Bydd pwnc y rheoliadau hyn yn dechnegol ei natur a bydd yn gweithredu darpariaethau a gymeradwyir gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru.
Paragraff 1(2) o Atodlen 1	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Pŵer i ragnodi enwau'r siroedd newydd (ac eithrio Powys). Penderfynir ar enwau'r siroedd newydd gan y Cyngorau Sir fel Awdurdodau Cysgodol. Mae rôl Gweinidogion Cymru yn gyfyngedig i adlewyrchu'r enw y penderfynir arno gan y Cyngor Sir yn y Bil Drafft (pan fydd yn cael ei ddeddfu).	Dim gweithdrefn	Gan fod hwn yn fater lleol.

Paragraff 4(9) o Atodlen 3	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Mae'n rhoi'r pŵer i wneud y canlynol: • ei gwneud yn ofynnol i asedau sy'n unol â disgrifiad a nodwyd yn y rheoliadau sy'n dod o dan gronfa Cyngor gael eu dal mewn cronfa ar wahân yng nghronfa'r Cyngor; • ei gwneud yn ofynnol i unrhyw gronfa sy'n unol â disgrifiad a nodwyd yn y rheoliadau a sefydlir gan Gyngor newydd gael ei chynnal fel cronfa ar wahân yng nghronfa'r Cyngor. Mae lefel y manylion sy'n ofynnol yn rhy feichus i'w cynnwys yn y Bil Drafft.	Negyddol	Mae'r pŵer hwn yn dechnegol ei natur a gall newid.
----------------------------	--------------------	------------	--	----------	--

Paragraff 4(10) o Atodlen 3	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Pŵer i wneud darpariaeth mewn perthynas â'r rhwymedigaeth ar Gynghorau newydd i wneud taliadau o gronfeydd eu Cyngor mewn perthynas â phraeseptau a gyhoeddir o dan Bennod 4 o Ran 1 o Ddeddf Cyllid Llywodraeth Leol 1992. Nid yw lefel y manylion sy'n ofynnol yn briodol i'w cynnwys yn y Bil Drafft.	Negyddol	Mae'r pŵer hwn yn dechnegol ei natur a gall newid.
Paragraff 4(11) o Atodlen 3	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Mae'n rhoi'r pŵer i wneud darpariaeth ar gyfer rhannu ymhlith Cyngor a phrif awdurdodau sy'n praeseptio swm hafal i'r holl ddiidyniad neu ran o unrhyw ddiidyniad sy'n cael ei wneud wrth gyfrifo cyfraniad ardrethu annomestig y Cyngor am flwyddyn ariannol. Mae lefel y manylion sy'n ofynnol yn rhy feichus i'w cynnwys yn y Bil Drafft.	Negyddol	Mae'r pŵer hwn yn dechnegol ei natur a gall newid.

5.2 Pwerau i wneud cyfarwyddiadau a phenderfyniadau a rhoi canllawiau

Adran o'r Bil neu Atodlen i'r Bil	Rhoddir y pŵer i	Ffurf	Priodoldeb	Gweithdrefn	Rheswm dros y weithdrefn
Adran 15(5)	Gweinidogion Cymru	Canllawiau	Pŵer i roi canllawiau mewn perthynas ag arfer swyddogaethau gan Awdurdodau Cysgodol. Nid oes modd gwybod beth yw'r manylion ar hyn o bryd gan y gall amgylchiadau newid, gan gynnwys yng ngoleuni cyngor gan Gynghorau a Phwyllgorau Pontio.	Dim gweithdrefn gan y Cynulliad	Bwriedir i'r pŵer i roi canllawiau hwyluso'r ffordd y cymhwysir y ddeddfwriaeth sylfaenol. Mae'r canllawiau hyn yn ymwneud yn bennaf â phroses ac, fel y cyfryw, nid ystyrir ei bod yn briodol bod gweithdrefn gan y Cynulliad yn cael ei chymhwyso.

Adran 35	Gweinidogion Cymru	Canllawiau	Pŵer i roi canllawiau i Gynghorau Cymuned mewn perthynas ag amodau cymhwysedd. Bydd yn ofynnol i Gynghorau Cymuned gael canllaw 'iaith glir' i'r ddeddfwriaeth. Mae'r adrannau sy'n ymwneud â Chynghorau Cymuned â chymhwysedd yn cynnwys darpariaeth fanwl mewn perthynas â'r gofynion cymhwysedd ac ystyrir y byddai'n briodol rhoi canllawiau ar y materion hynny er mwyn helpu'r Cynghorau i arfer y swyddogaethau a roddir iddynt gan y darpariaethau.	Dim gweithdrefn gan y Cynulliad	Bwriedir i'r pŵer i roi canllawiau hwyluso'r ffordd y cymhwysir y ddeddfwriaeth sylfaenol. Mae'r canllawiau hyn yn ymwneud yn bennaf â phroses ac, fel y cyfryw, nid ystyrir ei bod yn briodol bod gweithdrefn gan y Cynulliad yn cael ei chymhwyso.
----------	--------------------	------------	--	---------------------------------	---

Adran 40(4)	Gweinidogion Cymru	Canllawiau	Pŵer i roi canllawiau i Gynghorau Sir ar ymgynghori ynghylch y gofyniad cyllidebol. Mae adrannau 40(1) a (2) yn nodi gofyniad ar Gynghorau i ymgynghori ynghylch eu gofyniad cyllidebol ac maent yn rhestru'r brif bobl y dylent ymgynghori â hwy. Mae'n briodol bod manylion ac arfer o ran cynnal ymgynghoriadau yn cael eu cwrpasu mewn canllawiau.	Dim gweithdrefn gan y Cynulliad	Bwriedir i'r pŵer i roi canllawiau hwyluso'r ffordd y cymhwysir y ddeddfwriaeth sylfaenol. Mae'r canllawiau hyn yn ymwneud yn bennaf â phroses ac, fel y cyfryw, nid ystyrir ei bod yn briodol bod gweithdrefn gan y Cynulliad yn cael ei chymhwyso.
Adran 41(1)	Gweinidogion Cymru	Canllawiau	Pŵer i roi canllawiau mewn perthynas â chyfranogiad y cyhoedd mewn Llywodraeth Leol. Mae adran 38(2) yn nodi prif gynnwys y strategaeth ar gyfer cyfranogiad y cyhoedd ac mae adran 39 yn nodi'r weithdrefn ar gyfer ymgynghori ac adolygu. Bydd y canllawiau yn ymdrin â manylion a phrosesau a byddant yn cael eu hadolygu o bryd i'w gilydd.	Dim gweithdrefn gan y Cynulliad	Bwriedir i'r pŵer i roi canllawiau hwyluso'r ffordd y cymhwysir y ddeddfwriaeth sylfaenol. Mae'r canllawiau hyn yn ymwneud yn bennaf â phroses ac, fel y cyfryw, nid ystyrir ei bod yn briodol bod gweithdrefn gan y Cynulliad yn cael ei chymhwyso.

Adran 59	Gweinidogion Cymru	Canllawiau	Pŵer i roi canllawiau mewn perthynas â phwyllgorau ardaloedd cymunedol. Mae'n debygol y bydd y canllawiau'n cael eu hadolygu o bryd i'w gilydd. Mae darpariaethau Pennod 3 o Ran 3 yn gwneud darpariaeth fanwl mewn perthynas â phwyllgorau ardaloedd cymunedol. Byddai'n briodol rhoi canllawiau ar y materion hynny er mwyn helpu'r cyrff a'r personau y rhoddir swyddogaethau iddynt i gyflawni eu swyddogaethau.	Dim gweithdrefn gan y Cynulliad	Bwriedir i'r pŵer i roi canllawiau hwyluso'r ffordd y cymhwysir y ddeddfwriaeth sylfaenol. Mae'r canllawiau hyn yn ymwneud yn bennaf â phroses ac, fel y cyfryw, nid ystyrir ei bod yn briodol bod gweithdrefn gan y Cynulliad yn cael ei chymhwyso.
----------	--------------------	------------	--	---------------------------------	---

Adran 73	Gweinidogion Cymru	Canllawiau	Pŵer i roi canllawiau i Awdurdodau perthnasol ar gymhwyso'r darpariaethau mewn perthynas â cheisiadau gwella. Bydd y canllawiau yn cael eu diwygio o bryd i'w gilydd. Mae darpariaethau Pennod 4 o Ran 3 yn gwneud darpariaeth fanwl mewn perthynas â cheisiadau gwella. Byddai'n briodol rhoi canllawiau ar y materion hynny er mwyn helpu'r Awdurdodau perthnasol i gyflawni eu swyddogaethau.	Dim gweithdrefn gan y Cynulliad	Bwriedir i'r pŵer i roi canllawiau hwyluso'r ffordd y cymhwysir y ddeddfwriaeth sylfaenol. Mae'r canllawiau hyn yn ymwneud yn bennaf â phroses ac, fel y cyfryw, nid ystyrir ei bod yn briodol bod gweithdrefn gan y Cynulliad yn cael ei chymhwyso.
----------	--------------------	------------	--	---------------------------------	---

Adran 76(5)	Gweinidogion Cymru	Canllawiau	Pŵer i roi canllawiau ar ddarlledu cyfarfodydd Awdurdodau Lleol penodol. Bydd Cynghorau yn cael canllawiau o bryd i'w gilydd yng nghyd-destun technoleg sy'n newid yn gyflym. Byddai'n briodol mynd i'r afael â materion o'r fath ar ffurf canllawiau, y gellir eu diweddarau'n hawdd er mwyn ystyried datblygiadau newydd.	Dim gweithdrefn gan y Cynulliad	Bwriedir i'r pŵer i roi canllawiau hwyluso'r ffordd y cymhwysir y ddeddfwriaeth sylfaenol. Mae'r canllawiau hyn yn ymwneud yn bennaf â phroses ac, fel y cyfryw, nid ystyrir ei bod yn briodol bod gweithdrefn gan y Cynulliad yn cael ei chymhwyso.
Adran 78	Gweinidogion Cymru	Canllawiau	Pŵer i roi canllawiau i'r person sy'n cadeirio cyfarfodydd cynghorau cymuned. Mae canllawiau'n briodol er mwyn helpu'r rhai y gosodir dyletswydd arnynt i roi cyfle rhesymol i'r cyhoedd sy'n bresennol wneud sylwadau i gydymffurfio â'r ddyletswydd honno.	Dim gweithdrefn gan y Cynulliad	Bwriedir i'r pŵer i roi canllawiau hwyluso'r ffordd y cymhwysir y ddeddfwriaeth sylfaenol. Mae'r canllawiau hyn yn ymwneud yn bennaf â phroses ac, fel y cyfryw, nid ystyrir ei bod yn briodol bod gweithdrefn gan y Cynulliad yn cael ei chymhwyso.

Adran 95	Gweinidogion Cymru	Canllawiau	Pŵer i roi canllawiau i Gynghorwyr a Phwyllgorau Safonau ar y darpariaethau sy'n ymwneud â chyflawni dyletswyddau Cynghorwyr ac ymdrin ag achosion posibl o dorri'r dyletswyddau. Bydd y canllawiau yn cael eu diwygio o bryd i'w gilydd. Mae Penodau 2 a 3 o Ran 4 yn gwneud darpariaeth fanwl mewn perthynas â'r dyletswyddau a osodir ar Gynghorwyr Sir a'r gweithdrefnau ar gyfer gorfodi'r dyletswyddau hynny. Mae canllawiau'n briodol er mwyn helpu Cynghorwyr i gydymffurfio â'r dyletswyddau hynny a phersonau sy'n gyfrifol am ymchwilio a gorfodi'r dyletswyddau hynny.	Dim gweithdrefn gan y Cynulliad	Bwriedir i'r pŵer i roi canllawiau hwyluso'r ffordd y cymhwysir y ddeddfwriaeth sylfaenol. Mae'r canllawiau hyn yn ymwneud yn bennaf â phroses ac, fel y cyfryw, nid ystyrir ei bod yn briodol bod gweithdrefn gan y Cynulliad yn cael ei chymhwyso.
----------	--------------------	------------	--	---------------------------------	--

Adran 98(2)	Gweinidogion Cymru	Canllawiau	Pŵer i roi canllawiau i arweinwyr grwpiau gwleidyddol ar hyrwyddo a chynnal safonau ymddygiad uchel ymhlith aelodau grwpiau gwleidyddol. Bydd y canllawiau yn cael eu diwygio o bryd i'w gilydd. Mae canllawiau'n briodol er mwyn helpu arweinwyr grwpiau gwleidyddol i sicrhau cydymffurfiaeth â'r swyddogaethau a osodir arnynt.	Dim gweithdrefn gan y Cynulliad	Bwriedir i'r pŵer i roi canllawiau hwyluso'r ffordd y cymhwysir y ddeddfwriaeth sylfaenol. Mae'r canllawiau hyn yn ymwneud yn bennaf â phroses ac, fel y cyfryw, nid ystyrir ei bod yn briodol bod gweithdrefn gan y Cynulliad yn cael ei chymhwyso.
-------------	--------------------	------------	--	---------------------------------	--

Adran 102	Gweinidogion Cymru	Canllawiau	Pŵer i roi canllawiau i Awdurdodau Lleol, Meiri Etholedig ac Arweinwyr Gweithrediaeth ynglŷn ag arfer da mewn perthynas â chydaddoldeb ac amrywiaeth mewn perthynas â threfniadau'r weithrediaeth mewn Awdurdodau Lleol. Bydd y canllawiau yn cael eu diwygio o bryd i'w gilydd. Mae canllawiau'n briodol er mwyn helpu Awdurdodau Lleol, Meiri Etholedig ac Arweinwyr Gweithrediaeth i benderfynu ar drefniadau eu gweithrediaeth a deall y ffactorau y mae Gweinidogion Cymru yn eu hystyried yn berthnasol i benderfynu ar y trefniadau hynny.	Dim gweithdrefn gan y Cynulliad	Bwriedir i'r pŵer i roi canllawiau hwyluso'r ffordd y cymhwysir y ddeddfwriaeth sylfaenol. Mae'r canllawiau hyn yn ymwneud yn bennaf â phroses ac, fel y cyfryw, nid ystyrir ei bod yn briodol bod gweithdrefn gan y Cynulliad yn cael ei chymhwyso.
-----------	--------------------	------------	---	---------------------------------	--

Adran 104(8)	Gweinidogion Cymru	Canllawiau	Pŵer i roi canllawiau i uwch Aelodau'r Weithrediaeth a Chynghorau Sir ar bennu amcanion i'r Prif Weithredwr. Bydd y canllawiau yn cael eu diwygio o bryd i'w gilydd. Mae canllawiau'n briodol er mwyn helpu uwch Aelodau'r Weithrediaeth a Chynghorau Sir i arfer y swyddogaethau sy'n ymwneud â phennu amcanion i Brif Weithredwyr.	Dim gweithdrefn gan y Cynulliad	Bwriedir i'r pŵer i roi canllawiau hwyluso'r ffordd y cymhwysir y ddeddfwriaeth sylfaenol. Mae'r canllawiau hyn yn ymwneud yn bennaf â phroses ac, fel y cyfryw, nid ystyrir ei bod yn briodol bod gweithdrefn gan y Cynulliad yn cael ei chymhwyso.
--------------	--------------------	------------	--	---------------------------------	---

Ystyrir adran 135(1) ar y cyd ag adran 136(1).	Gweinidogion Cymru	Cyfarwyddyd	Pŵer i roi cyfarwyddyd ymyrryd er mwyn cael gwasanaethau cymorth. Os bydd Gweinidogion Cymru o'r farn bod cyfarwyddyd ymyrryd yn angenrheidiol neu'n briodol yn sgil adolygiad llywodraethu, cânt roi cyfarwyddyd i Gyngor bod yn rhaid iddo wneud trefniadau i gael gwasanaethau cymorth penodol. Dim ond yng ngoleuni'r amgylchiadau a'r materion sy'n ymwneud ag ymyriad penodol y gellid drafftio cyfarwyddiadau.	Dim gweithdrefn gan y Cynulliad	Dim ond ar ôl i Weinidogion Cymru sefydlu adolygiad llywodraethu o dan adran 128 ac ar ôl iddynt ystyried yr adroddiad a baratoir gan yr adolygiad hwnnw ac ymateb y cyngor y bydd y pŵer hwn i roi cyfarwyddyd ar gael. Os bydd Gweinidogion Cymru o'r farn bod ymyriad yn angenrheidiol neu'n briodol, hwy fydd yn dyfarnu (yng ngoleuni'r holl wybodaeth a chyngor sydd ar gael iddynt) pa fath o ymyriad sy'n angenrheidiol ac yn briodol a'r graddau y bydd y cyfarwyddyd hwnnw yn cael effaith – o gyfarwyddo'r cyngor i gael gwasanaethau cymorth (o dan adran 136) i ymgymryd â'r cyfrifoldeb am swyddogaethau a ragnodir yn y cyfarwyddyd (o dan adran 138). Bydd i unrhyw gyfarwyddyd derfyn amser. Bydd cyfarwyddyd hefyd yn cael ei adolygu'n barhaus a bydd angen i Weinidogion Cymru ystyried o bryd i'w gilydd a ddylid diddymu neu ddiwygio'r cyfarwyddyd. Dim ond i'r cyngor sy'n destun adolygiad llywodraethu y gellir rhoi cyfarwyddyd: ni all fod yn gymwys, er enghraifft, i bob cyngor. Nid yw cyfarwyddiadau o'r fath yn ddeddfwriaethol eu natur: maent yn weinyddol eu natur, gyda'r bwriad o sicrhau cydymffurfiaeth cyngor â'i ddyletswydd o dan adran 111.
--	--------------------	-------------	--	---------------------------------	--

Ystyrir adran 135(1) ar y cyd ag adran 137(1)	Gweinidogion Cymru	Cyfarwyddyd	Pŵer i roi cyfarwyddyd ymyrryd i gymryd camau penodol. Os bydd Gweinidogion Cymru o'r farn bod cyfarwyddyd ymyrryd yn angenrheidiol neu'n briodol yn sgil adolygiad llywodraethu, cânt roi cyfarwyddyd i Gyngor fod yn rhaid iddo gymryd camau penodol o fewn cyfnod penodol. Dim ond yng ngoleuni'r amgylchiadau a'r materion sy'n ymwneud ag ymyriad penodol y gellid drafftio cyfarwyddiadau.	Dim gweithdrefn gan y Cynulliad	Dim ond ar ôl i Weinidogion Cymru sefydlu adolygiad llywodraethu o dan adran 128 ac ar ôl iddynt ystyried yr adroddiad a baratoir gan yr adolygiad hwnnw ac ymateb y cyngor y bydd y pŵer hwn i roi cyfarwyddyd ar gael. Os bydd Gweinidogion Cymru o'r farn bod ymyriad yn angenrheidiol neu'n briodol, hwy fydd yn dyfarnu (yng ngoleuni'r holl wybodaeth a chyngor sydd ar gael iddynt) pa fath o ymyriad sy'n angenrheidiol ac yn briodol a'r graddau y bydd y cyfarwyddyd hwnnw yn cael effaith – o gyfarwyddo'r cyngor i gael gwasanaethau cymorth (o dan adran 136) i ymgymryd â'r cyfrifoldeb am swyddogaethau a ragnodir yn y cyfarwyddyd (o dan adran 138). Bydd i unrhyw gyfarwyddyd derfyn amser. Bydd cyfarwyddyd hefyd yn cael ei adolygu'n barhaus a bydd angen i Weinidogion Cymru ystyried o bryd i'w gilydd a ddylid diddymu neu ddiwygio'r cyfarwyddyd. Dim ond i'r cyngor sy'n destun adolygiad llywodraethu y gellir rhoi cyfarwyddyd: ni all fod yn gymwys, er enghraifft, i bob cyngor. Nid yw cyfarwyddiadau o'r fath yn ddeddfwriaethol eu natur: maent yn weinyddol eu natur, gyda'r bwriad o sicrhau cydymffurfiaeth cyngor â'i ddyletswydd o dan adran 111.
---	--------------------	-------------	---	---------------------------------	--

Ystyrir adran 135(1) ar y cyd ag adran 138(1)	Gweinidogion Cymru	Cyfarwyddyd	Pŵer i roi cyfarwyddyd bod swyddogaethau penodol yn cael eu cyflawni gan Weinidogion Cymru neu eu henwebai. Os bydd Gweinidogion Cymru o'r farn bod cyfarwyddyd ymyrryd yn angenrheidiol neu'n briodol yn sgil adolygiad llywodraethu, cânt roi cyfarwyddyd y bydd swyddogaethau penodol Cyngor Sir yn cael eu harfer gan Weinidogion Cymru neu berson a enwebir ganddynt. Dim ond yng ngoleuni'r amgylchiadau a'r materion sy'n ymwneud ag ymyriad penodol y gellid drafftio cyfarwyddiadau.	Dim gweithdrefn gan y Cynulliad	Dim ond ar ôl i Weinidogion Cymru sefydlu adolygiad llywodraethu o dan adran 128 ac ar ôl iddynt ystyried yr adroddiad a baratoir gan yr adolygiad hwnnw ac ymateb y cyngor y bydd y pŵer hwn i roi cyfarwyddyd ar gael. Os bydd Gweinidogion Cymru o'r farn bod ymyriad yn angenrheidiol neu'n briodol, hwy fydd yn dyfarnu (yng ngoleuni'r holl wybodaeth a chyngor sydd ar gael iddynt) pa fath o ymyriad sy'n angenrheidiol ac yn briodol a'r graddau y bydd y cyfarwyddyd hwnnw yn cael effaith – o gyfarwyddo'r cyngor i gael gwasanaethau cymorth (o dan adran 136) i ymgymryd â'r cyfrifoldeb am swyddogaethau a ragnodir yn y cyfarwyddyd (o dan adran 138). Bydd i unrhyw gyfarwyddyd derfyn amser. Bydd cyfarwyddyd hefyd yn cael ei adolygu'n barhaus a bydd angen i Weinidogion Cymru ystyried o bryd i'w gilydd a ddylid diddymu neu ddiwygio'r cyfarwyddyd. Dim ond i'r cyngor sy'n destun adolygiad llywodraethu y gellir rhoi cyfarwyddyd: ni all fod yn gymwys, er enghraifft, i bob cyngor. Nid yw cyfarwyddiadau o'r fath yn ddeddfwriaethol eu natur: maent yn weinyddol eu natur, gyda'r bwriad o sicrhau cydymffurfiaeth cyngor â'i ddyletswydd o dan adran 111.
---	--------------------	-------------	--	---------------------------------	--

Adran 144	Gweinidogion Cymru	Canllawiau	Pŵer i roi canllawiau i'r rhai sy'n arfer swyddogaethau mewn perthynas â threfniadau llywodraethu, cynlluniau corfforaethol, asesiadau o drefniadau llywodraethu, adolygiadau llywodraethu ac ymyriadau, a chydgysylltu rhwng rheoleiddwyr. Bydd y canllawiau yn cael eu diwygio o bryd i'w gilydd.	Dim gweithdrefn gan y Cynulliad	Bwriedir i'r pŵer i roi canllawiau hwyluso'r ffordd y cymhwysir y ddeddfwriaeth sylfaenol. Mae'r canllawiau hyn yn ymwneud yn bennaf â phroses ac, fel y cyfryw, nid ystyrir ei bod yn briodol bod gweithdrefn gan y Cynulliad yn cael ei chymhwyso.
-----------	--------------------	------------	---	---------------------------------	---

Adran 165(1)	Gweinidogion Cymru	Cyfarwyddyd	Pŵer i roi cyfarwyddiadau i'r Comisiwn Democratiaeth Leol a Ffiniau ynglŷn â'r trefniadau i adolygu Cyngorau Cymuned. Mae'n rhaid i Weinidogion Cymru ymgynghori â'r Comisiwn a chyrff sy'n cynrychioli buddiannau Cyngorau Sir neu Gymuned cyn rhoi cyfarwyddyd. Mae pŵer cyfarwyddo yn briodol gan y bydd cyfarwyddiadau yn ymdrin â manylion a materion a fydd yn newid yn ôl yr amgylchiadau ar y pryd.	Dim gweithdrefn gan y Cynulliad	Pŵer cyfyngedig yw'r pŵer i roi cyfarwyddiadau gan mai dim ond i'r Comisiwn y bydd yn gymwys a bydd yn ymwneud â'r swyddogaethau mewn perthynas â'r darpariaethau hyn.
--------------	--------------------	-------------	--	---------------------------------	--

Adran 165(3)	Gweinidogion Cymru	Canllawiau	Pŵer i roi canllawiau y mae'n rhaid i'r Comisiwn a Chynghorau Sir (a Chynghorau Bwrdeistref Sirol) roi sylw iddynt mewn perthynas â chynnal a gweithredu adolygiad o drefniadau Cynghorau Cymuned. Mae pŵer cyfarwyddo yn briodol er mwyn helpu'r Comisiwn a Chynghorau i arfer y swyddogaethau a roddir iddynt gan y Bil. Bydd cynnwys y canllawiau yn dibynnu ar gynnwys cyfarwyddyd a roddir o dan adran 165(1) i raddau helaeth.	Dim gweithdrefn gan y Cynulliad	Bwriedir i'r pŵer i roi canllawiau hwyluso'r ffordd y cymhwysir y ddeddfwriaeth sylfaenol. Mae'r canllawiau hyn yn ymwneud yn bennaf â materion nad ystyrir bod gweithdrefn gan y Cynulliad yn briodol ar eu cyfer.
--------------	--------------------	------------	--	---------------------------------	---

Adran 167	Gweinidogion Cymru	Canllawiau	Pŵer i roi canllawiau y mae'n rhaid i Gynghorau Sir roi sylw iddynt mewn perthynas â hyfforddi Cynghorwyr Cymuned. Bydd y canllawiau yn cael eu diwygio o bryd i'w gilydd. Mae canllawiau'n briodol er mwyn helpu Cyngor Sir i esbonio'r ffactorau y mae Gweinidogion Cymru yn eu hystyried yn berthnasol wrth benderfynu pa hyfforddiant ddylai fod yn orfodol i Gynghorwyr Cymuned.	Dim gweithdrefn gan y Cynulliad	Bwriedir i'r pŵer i roi canllawiau hwyluso'r ffordd y cymhwysir y ddeddfwriaeth sylfaenol. Mae'r canllawiau hyn yn ymwneud yn bennaf â phroses ac, fel y cyfryw, nid ystyrir ei bod yn briodol bod gweithdrefn gan y Cynulliad yn cael ei chymhwyso.
-----------	--------------------	------------	---	---------------------------------	---

Adran 172(1)	Gweinidogion Cymru	Canllawiau	Pŵer i roi canllawiau ar faterion sy'n ymwneud â'r gweithlu y mae'n rhaid i rai neu bob un o'r cyrff cyhoeddus a ragnodir yn adran 174 roi sylw iddynt. Mae'n rhaid i Weinidogion Cymru ymgynghori â'r cyrff cyhoeddus perthnasol, undebau llafur a phersonau eraill cyn rhoi canllawiau o dan yr adran hon, eu diwygio neu eu tynnu'n ôl. Caiiff canllawiau eu diwygio o bryd i'w gilydd ac maent yn briodol er mwyn helpu awdurdodau cyhoeddus yng Nghymru i ddilyn arfer gorau mewn perthynas â materion sy'n ymwneud â'r gweithlu.	Dim gweithdrefn gan y Cynulliad	Bwriedir i'r pŵer i roi canllawiau hwyluso'r ffordd y cymhwysir y ddeddfwriaeth sylfaenol. Mae'r canllawiau hyn yn ymwneud yn bennaf â phroses ac, fel y cyfryw, nid ystyrir ei bod yn briodol bod gweithdrefn gan y Cynulliad yn cael ei chymhwyso.
--------------	--------------------	------------	---	---------------------------------	---

Paragraff 1(1) o Atodlen 2	Gweinidogion Cymru	Cyfarwyddyd	Pŵer i gyfarwyddo Cyngor Sir neu Gyngor Bwrdeistref Sirol i benodi swyddog canlyniadau ar gyfer etholiadau Cynghorwyr i Gynghorau Sir newydd ym mis Mai 2019. Mae hwn yn bŵer i ddatrys mater technegol sy'n ymwneud â manion.	Dim gweithdrefn gan y Cynulliad	Mae'r pŵer hwn yn datrys mater technegol o ran y ddeddfwriaeth bresennol ac fel y cyfryw, nid ystyrir ei bod yn briodol bod gweithdrefn gan y Cynulliad yn cael ei chymhwyso.
----------------------------	--------------------	-------------	--	---------------------------------	---

